

भक्ति-प्रदीप

(श्रीमन्त शङ्करदेव विरचित)

नेपाली अनुवाद

देवराज सापकोटा

२००७ (२०७७)

असम साहित्य सभा

भक्ति-प्रदीप

(श्रीमन्त शङ्करदेव विरचित)

नेपाली अनुवाद
देवराज सापकोटा

অসম সাহিত্য সভা

BHAKTI-PRADIP-A Book written by Shree Manta Sankardev, has been translated Sri Devoraj Sapkota and Published by Dr. Pradip Bhuyan General Secretary Asam Sahitya Sabha, Chandra Kanta Handique Bhawan, Kendriya Karyalaya, Jorhat-785001 (Assam). Price Rs. 60/-

भक्ति-प्रदीप

श्रीमन्त शङ्करदेव विरचित ग्रन्थ

नेपाली अनुवाद	:	देवराज सापकोटा
प्रकाशक	:	ड० प्रदीप भूजा प्रधान सम्पादक असम साहित्य सभा चन्द्रकान्त सन्दिकै भवन, योरहाट
प्रथम प्रकाशन	:	फरवरी, २००९ ख्रीष्टाब्द
आवरण	:	डिम्बेश्वर पाठक कन्दर्प कुमार शर्मा
मूल्य	:	६०/- (साठ मात्र) ।
डीटीपी	:	अधिकारी प्रेस गोलमागाँव
मुद्रण	:	टाइमच पब्लिकेशन राजगढ़ रोड, चानमारि गुवाहाटी-७८१००३

समर्पण

असमिया जाति तथा भाषा-साहित्य, कला-कृष्टिको उन्नति
गरेर हामीबाट टाढा भइसकेका मनिषी, शिल्पी-साहित्यिक
र समाजकर्मीहरूको पवित्र स्मृतिमा यो ग्रन्थ समर्पण छ -

देवराज सापकोटा
उदालगुडी

প্রধান সম্পাদকৰ একাষাৰ

মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱৰ তত্ত্বমূলক গ্ৰন্থ সমূহৰ অন্যতম ‘ভক্তি প্ৰদীপ’ গ্ৰন্থখনি কলেৱৰ সৰু আৰু গুৰুজনাৰ কম বয়সৰ ৰচনা। গৰুড় পুৰাণৰ পৰা বিষয় বস্তু লৈ গুৰুজনাই নিজস্ব প্ৰতিভা, ধৰ্মমত আধ্যাত্মিক দৰ্শনৰ কথা সংযোগ কৰি ৰচনা কৰা এই পুথিত ভক্তিতত্ত্বৰ কথা সৰল-সহজকৈ, বোধগম্য হোৱাকৈ ব্যক্ত কৰিছে। মুঠ ৩০৮ টি পদ সন্নিবিষ্ট ‘ভক্তি প্ৰদীপ’ পুথিত মূল আধাৰ গ্ৰন্থ ভাগৱতৰ পদ বৈষ্ণৱ ভকতি তত্ত্বৰ প্ৰচাৰৰ অৰ্থে ৰচনা কৰি কৃষ্ণ-ভকতিৰ পথত ভক্তক পোহৰ ৰূপে গুৰুজনাই আগবঢ়াই দিছে। চৰিত পুথিত থকা মতে গুৰুজনাই ডেকা বয়সতে এই পুথিখন ৰচনা কৰি পৰম বৈষ্ণৱ নাৰায়ণ দাসক চুণপোৰা অঞ্চলত লগ পাই তেনে ভক্তি-বিষয়ক পুথিখন পঢ়িবলৈ দিয়ে। গ্ৰন্থ ভাগৰ ষষ্ঠ আৰু সপ্তম পদত আছে-

“কৃপাময় মহামুনি ব্যাস সুত শুকে।

ভকতি-প্ৰদীপ শাস্ত্ৰ কৰিয়া উৎসুকে।।

ভকতি-প্ৰদীপ নামে ভাগৱত পদ।

শুনা একচিন্ত মনে সবে সভাসদ।।

এই গ্ৰন্থৰ মূল কথা তত্ত্বমূলক। গুৰুজনাই পুথিখনৰ মূলকথাৰ লগত মিহলাই দিয়া ভাগৱত ধৰ্ম আৰু ভক্তিতত্ত্ব সম্পৰ্কীয় কথাখিনি ভাগৱতৰ পৰাই সংগ্ৰহ কৰিছে। মহাভাৰতৰ ৰাজসূয় যজ্ঞৰ কথাৰেহে গ্ৰন্থখন বিষয়বস্তু শুভাৰম্ভ হৈছে আৰু ব্যাসদেৱৰ ৰচনাৰ মাজেদি প্ৰকাশ পোৱা কৃষ্ণ-অৰ্জুনৰ মাজৰ কথোপকথনেই পুথিখনৰ মূল বিষয় বস্তু। গ্ৰন্থ খনত ১৫৮ পদ আছে।

“সংসাৰত নাহি মোৰ নামৰ উপাম।

সমস্ত ধৰ্মৰ ৰাজা জানা মোৰ নাম।।”

এই কথাই গুৰুজনৰ ‘নামধৰ্ম’ প্ৰচাৰৰ লগতে ভক্তি আন্দোলনত সহায়ক হোৱাকৈ এই পুথিখন প্ৰণয়ন কৰাৰ কথা গুৰুত্বপূৰ্ণ।

শঙ্কৰ-মাধৱৰ গ্ৰন্থ সমূহ দেশী-বিদেশী বহুতো ভাষালৈ অনূদিত হৈছে। অসম সাহিত্য সভাই এই দিশত গুৰুত্ব দি লেখক দেৱৰাজ সাপকোটাই নেপালী ভাষালৈ অনুবাদ কৰা ‘ভক্তি-প্ৰদীপ’ পুথিভাগ সভাই বৰ্তমান বৰ্ষত প্ৰকাশৰ সিদ্ধান্ত লয়। লেখক সাপকোটাই গুৰুজনৰ ‘কীৰ্ত্তন’ পুথি, মাধৱদেৱৰ ‘নামঘোষা’ আৰু শঙ্কৰ-মাধৱৰ বৰগীত সমূহো নেপালী ভাষালৈ অনুবাদ কৰিছে। এয়া নিঃসন্দেহে নেপালী সাহিত্যৰ সমৃদ্ধি তথা অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰসাৰৰ ক্ষেত্ৰত কৰা এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কাম। লেখক দেৱৰাজ সাপকোটাই এই পুথিখন অনুবাদ কৰি সাহিত্য সভালৈ আগবঢ়োৱাৰ কাৰণে আমি সভাৰ হৈ তেখেতলৈ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিছোঁ। গ্ৰন্থখনৰ প্ৰকাশৰ ক্ষেত্ৰত সভাৰ উপ-সভাপতি সতীশ চন্দ্ৰ চৌধুৰী আৰু প্ৰকাশন সমিতিৰ মাননীয় সদস্যসকলৰ দিহা পৰামৰ্শ আৰু প্ৰেৰণাৰ কাৰণে আমি সদৌটিলৈকে কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ। আশা কৰিছোঁ, গ্ৰন্থখন সাহিত্য-প্ৰেমী ৰাইজে সমাদৰ কৰিব।

“চিৰ চেনেহী মোৰ ভাষা জননী”

কেন্দ্ৰীয় কাৰ্যালয়

চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন, যোৰহাট - ১

ফেব্ৰুৱাৰী, ২০০৯ খ্ৰীষ্টাব্দ

ড° প্ৰদীপ ভূঞা

প্ৰধান সম্পাদক

অসম সাহিত্য সভা

প্ৰধান সম্পাদককা দুই শব্দ

(নেপালী অনুবাদ)

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্তশঙ্কৰদেৱকা তত্ত্বমূলক গ্ৰন্থহৰুমা অন্যতম ‘ভক্তি প্ৰদীপ’ গ্ৰন্থ কলেৱৰমা সানো তথা শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱকো কম উমেৰকো ৰচনা হো। গৰুড পুৰাণবাট বিষয়বস্তু লিএৰ শ্ৰীমন্ত শঙ্কৰদেৱলে নিজস্ব প্ৰতিভা, ধৰ্মমত, আধ্যাত্মিক দৰ্শনকা কুৰা সংযোজন গৱেৰ ৰচনা গৱিএকো যো গ্ৰন্থমা ভক্তি তত্ত্বকা কুৰা সহজৈ বোধগম্য হুনে গৱি ব্যক্ত গৱিএকো চ। মুঠ ৩০৮ বটা পদ সন্নিবিষ্ট ‘ভক্তি প্ৰদীপ’ গ্ৰন্থমা মূল আধাৰ গ্ৰন্থ ভাগৱতকা শ্লোক বৈষ্ণৱ ভক্তি তত্ত্ব প্ৰচাৰকা নিমিত্ত ৰচনা গৱেৰ কৃষ্ণ ভক্তিকা মাৰ্গমা ভক্তকা প্ৰকাশকা ৰূপমা গুৰুলে অধিসাৰেকা চন্। ‘চৰিত গ্ৰন্থ’কা অনুসাৰ গুৰু শঙ্কৰলে যৌৱনকালমৈ যো গ্ৰন্থ ৰচনা গৱি পৰমবৈষ্ণৱ নাৰায়ণ দাসসঁগ চুনপুৰা ভন্নে ঠাউঁমা ভেট হুঁদা ভক্তি বিষয়কো যো গ্ৰন্থ পঠন দিচ্চন্। গ্ৰন্থকো ষষ্ঠ ৱ সপ্তম পদমা লেখেকো চ-

‘কৃপালু মহামুনি ব্যাস সুত শুলে।

ভক্তি প্ৰদীপ শাস্ত্ৰ ৰচে উত্সুকলে ॥

ভক্তি প্ৰদীপ নামকো ভাগৱত পদ।

সুন একচিত্ত মনলে সভাসদ ॥

যো গ্ৰন্থকো মূল কুৰা তত্ত্বমূলক চ। গুৰু শঙ্কৰদেৱদ্বাৰা যো গ্ৰন্থকা মূলকুৰাসঁগ মিশ্ৰণ গৱিএকো ভাগৱত ধৰ্ম ৱ ভক্তিতত্ত্ব সম্পৰ্কীয় কুৰাহৰু ভাগৱতবাট সংগ্ৰহিত হো। মহাভাৰতকো ৰাজসূয় যজ্ঞকা বচনবাট যো গ্ৰন্থকো বিষয়বস্তুকো শুভাৰম্ভ ভাএকো চ ৱ ব্যাসদেৱকা ৰচনাৰীচ প্ৰকাশ ভাএকো কৃষ্ণ-অৰ্জুন সম্বাদ নৈ যো গ্ৰন্থকো মূল বিষয়বস্তু হো।

ग्रन्थको १५८ नं० पदमा लेखिएको छ-

‘मेरा नामको उपमा संसारमा छैन।

समस्त धर्मको राजा मेरो नाम जान ॥

तसर्थ गुरु शङ्करदेवको ‘नामधर्म’ प्रचारका साथै भक्ति आन्दोलनमा सहायक हुने गरी यो ग्रन्थ प्रणयन हुनु एक गुरुत्वपूर्ण कुरा हो।

शङ्कर-माधवका ग्रन्थहरू देशी-विदेशी धेरै भाषाहरूमा अनूतिद भएका छन्। असम साहित्य सभाले यस दिशामा गुरुत्व दिएकाले लेखक देवराज सापकोटाले नेपाली भाषामा अनुवाद गरेको ‘भक्ति-प्रदीप’ ग्रन्थ साहित्य सभाले यो वर्ष प्रकाशन गर्ने सिद्धान्त लिन्छ। लेखक सापकोटाले गुरु शङ्करदेवको ‘कीर्तनघोषा’ माधवदेवको ‘नामघोषा’ पनि नेपाली भाषामा अनुवाद गरेका छन्। यो निःसन्देह नेपाली साहित्यको समृद्धि तथा असमिया साहित्यको प्रसारको क्षेत्रमा गरिएको एउटा गुरुत्वपूर्ण काम हो। लेखक देवराज सापकोटाले यो ग्रन्थ अनुवाद गरी साहित्य सभालाई दिएकोमा म साहित्य सभाबाट उहाँ प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु। यो ग्रन्थ प्रकाशनको काममा साहित्य सभाका उप-सभापति सतीश चन्द्र चौधुरीका साथै प्रकाशन समितिका मान्यवर सदस्यहरूको उपदेश र प्रेरणाका निम्ति म सबैमा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु। आशा छ यो ग्रन्थ साहित्य प्रेमी जनगणले समादर गर्नेछन्।

“जयतु चिर स्नेही भाषा जननी।”

केन्द्रीय कार्यालय
चन्द्रकान्त सन्दिकै भवन
योरहाट-१

डा. प्रदीप भूजा
प्रधान सम्पादक
असम साहित्य सभा

अनुवादका मनका कुरा

जस्ले पितृ-मातृको गर्दछ अपमान।

ब्रह्माण्डमा छैनन् पापी त्यसका समान ॥

त्यही नै राक्षस त्यही परम असुर।

अनेकौं जन्मको त्यो हो अधर्मी प्रचुर ॥ ॥ भक्ति-प्रदीप ॥

श्रीकृष्ण र अर्जुनका बीच भएको सम्बाद नै हो ‘जगतगुरु श्रीमन्त शङ्करदेवद्वारा रचना भएको ‘भक्ति-प्रदीप’। यो ग्रन्थ गरुड पुराण र भागवत पुराणका आधारमा रचित छ।

आध्यात्मिक उपदेशका साथै व्यवहारिक उपदेशले पूर्ण भएको यो ग्रन्थ मानवमात्रका लागि उपयोगी देखिन्छ। आकारमा सानो भएता पनि सारगर्भित र तत्त्वमूलक छ। सरल पद लालत्ययुक्त असमिया भाषामा रचित भएकोले यसको भाव सरल र सहज बोधगम्य अनि भक्तिभाव उद्रेककारी छ यो भक्ति-प्रदीप। यसका पदहरू लय सहित श्रवण-कीर्तन गर्दा विमल आनन्द र भक्तिरसमा आप्लुत होइन्छ।

असमिया भाषा-साहित्य-संस्कृतिका जनक श्रीमन्त शङ्करदेव विरचित ‘कीर्तन-घोषा’ र श्रीश्रीमाधवदेवद्वारा रचित ‘नाम-घोषा’ नेपालीमा अनुवाद गरे पछि यो ‘भक्ति-प्रदीप’ ग्रन्थ पनि नेपाली भाषामा अनुवाद गरी जगतगुरु प्रति आफ्नो श्रद्धा निवेदन गरेको हुँ। श्रीमन्त शङ्करदेवको अनुगत्यता स्वीकार गर्दै असमिया भाषा-साहित्यमा योगदान दिनु हामी असमवासी नेपालीको पुनीत कार्य हो भन्ने सम्झेको छु र नै श्रीमन्त शङ्करदेवका कृतिहरू गत केही वर्षदेखि यता लगातार अनुवादको कार्यमा मनोनिवेश गरिआएको छु। पाठकले यसलाई अपनाएर आफ्नो माया प्रदान गरे आफ्नो प्रयास सफल र सार्थक भएको महसूस गर्नेछु।

असम सरकारका साहित्यिक पेन्सनर तथा उदालगुडी बी० एड० कलेजका अध्यक्ष श्री तारापति उपाध्यायज्यूले अतिश्रम गरी आद्योपान्त पढी आवश्यकीय परामर्श दिनु भएको कुरा स्मरण गर्न चाहान्छु । उहाँ प्रति चिर कृतज्ञ छु ।

सबैभन्दा प्रशंसनीय कुरो के भने असमको सर्वबृहत् जातीय अनुष्ठान असम साहित्य सभाका माननीय प्रधान सम्पादक ड० प्रदीप भूजाले यो ग्रन्थको प्रकाशनको अभिभारा लिएकोमा म असम साहित्य सभा प्रति चिर कृतज्ञ छु ।

डीटीपीका साथै यसको प्रूफ हेरिदिएकोमा म भाइ लक्ष्मण अधिकारी शास्त्री प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । अनपेक्षित भूलका लागि क्षमा याचना गर्दै अध्ययनशील पाठकवर्गको आन्तरिक सहयोग तथा आशीर्वादको कामनाका साथ -

देवराज सापकोटा
गोलमागाँव, उदालगुडी

श्रीकृष्णाय नमः

यन्नामधेयेन भवाब्धिमध्वा
तर्याः समुत्तीर्य नरः परम्पदम् ।
प्राप्नोति पातक्यपि तं सनातनं
सदा सदानन्दमुपास्महे हृदि ॥

वन्दना

जय जय कृष्ण कृपामय प्रभु हरि ।
तरिन्छ भव सागर जस्को स्मरण गरी ॥
शुद्ध हुन्छ चण्डाल लिँदै जस्को नाम ।
त्यस्ता कृष्णमा मेरो छ सहस्र प्रणाम ॥ १ ॥
नमो नमो देवकी नन्दन दयावन्त ।
तिमी नै परम आत्मा जानें भगवन्त ॥
प्रभु केशव हुन भक्तका नवनिधि ।
कृष्ण स्मरणले ईष्ट कार्य हुन्छ सिद्धि ॥ २ ॥
सुन सभासद पाप गरेर उच्छेद ।
गरुड पुराण कृष्ण अर्जुन सम्वाद ॥
भक्ति प्रदीप नामक महन्तको गति ।
कृष्ण सेवक शङ्कर भन्छन् सम्प्रति ॥ ३ ॥

भव भ्रमण गरें कृष्णलाई न चिनी ।
म माथि कृपा राख्छन् उनै चक्रपाणि ॥
ईश्वर कृष्णको मैले पाएँ परिचय ।
कृष्णलाई भज्छु अब छोडी मायामय ॥ ४ ॥

पुत्र पत्नी तन झूटो आनन्दका पुरी ।
असन्त आलाप सबै वचन चातुरी ॥
त्यागेर विषय माया मोह झूटो मति ।
सदानन्द केशवमा होऊँ अति नति ॥ ५ ॥

कृपालु महामुनि व्याससुत शुकले ।
भक्ति प्रदीप शास्त्र रचे उत्सुकले ॥
जगत पवित्रकारी साक्षात् अमृत ।
हुन्छन् कृतकृत्य यो सुनी साधुसन्त ॥ ६ ॥

जसको छ इच्छा कृष्ण चरण सेवामा ।
जब हुन्छ इच्छा मनमा जान वैकुण्ठमा ॥
भक्ति प्रदीप नामको भागवत पद ।
सुन एक चित्त भई सब सभासद ॥ ७ ॥

महापाप बसेका छन् जसका हृदयमा ।
भक्तिका कथा पस्दैन् त्यसका हृदयमा ॥
सम्झिएर प्रयश्चित्त गर्नु सब काम ।
अनि लिन थाल्नु कृष्ण-रामको नाम ॥ ८ ॥
भक्ति चरित्र छ अमृतसम स्वाद ।
सचेत भएर सुन कृष्णार्जुन संवाद ॥

॥ राजसूय यज्ञमा ऋषिहरूको कथोपकथन ॥

सभा महादिव्य मय दानवले बनाए ।
युधिष्ठिरजीले थाले यज्ञ राजसूय ॥ ९ ॥
देवऋषि राजऋषि ब्रह्मऋषि जति ।
भेला भए त्यही सभामा हर्षित अति ॥
परस्पर सम्भाषणमा मुनिगण व्यस्त ।
वार्तालापमा व्यक्त गर्छन् जस्को जस्तो मत ॥ १० ॥
यज्ञ दान व्रतले मोक्ष मिल्छ भन्छन् कति ।
कोही भन्छन् महायोग ज्ञानले दिन्छ मुक्ति ॥
कोही भन्छन् साध्छ गति राजसूय गरी ।
अङ्गिरा नारद भन्छन् होइन त्यो पनि ॥ ११ ॥
ज्ञान कर्म योग गर्दा हुन्छ अति कष्ट ।
सानो भूलले पाछै क्षणमा सबै नष्ट ॥
राजसूय गरी जो ब्रह्मलोक पुग्छ ।
पुण्य क्षय हुँदा पुनः संसारमा खस्छन् ॥ १२ ॥
पुग्छन् ब्रह्मलोक गरेर तप योग ।
आत्म सुख छैन मात्र इन्द्रियको भोग ॥
देव धर्म मायामय सब विनाशक हो ।
पृथ्वीमा सुख छ भनी सुन्दा उद्वेग हाँसो ॥ १३ ॥
सुनेर यस्तो मत नारद अङ्गिराको ।
अति संशय भयो मनमा अर्जुनको ॥

कृष्ण अर्जुन संवाद

छेउमा थिए कृष्णजी सोधे उनलाई ।
देवश्रेष्ठ परब्रह्म भगवानलाई ॥ १४ ॥
गर्न सकिन ऋषिका मतको निश्चय ।
म मूर्ख बुद्धि मेरो हटाऊ संशय ॥
राजसूय यज्ञ-याग-योग महादानमा ।
गति पाइन्छ भन्छन् तुला सम्प्रदानमा ॥ १५ ॥
जप तप तीर्थ गर्दा पाइन्छ कस्तो गति ।
सजिलै बुझ्ने गरी भन यदुपति ॥
यस्तो सुनी कृष्णजी दिन्छन् समिधान ।
सुन सखा दिन्छु वेद वाक्यमा प्रमाण ॥ १६ ॥
राजसूय तुलादान योग गर्ने जन ।
फर्की आउँछन् संसारमा सुन हे अर्जुन ॥
राजसूय गर्ने पुग्छन् ब्रह्माका भुवन ।
तुलादानी तपलोक गर्दछन् गमन ॥ १७ ॥
अन्य यज्ञ गर्ने इन्द्रलोक पुग्दछन् ।
ज्ञान र योगका कुरा सखा अब सुन ॥
भक्तिहीन ज्ञानयोग जो पालन गर्छन् ।
केही फल छैन व्यर्थ दुःख गरी मर्छन् ॥ १८ ॥
ज्ञान योग बलले मात्र पुगिंदैन स्वर्ग ।
भुस पोगटा निफने झैं सबै हुन्छन् व्यर्थ ॥
झरी पानीमा माछाले आशा गरे जस्तै ।
ज्ञान मित्र ज्ञान योग हुन्छ मात्र त्यस्तै ॥ १९ ॥

अर्जुन सोध्छन प्रभु हुन्छ महाकष्ट ।
यज्ञ याग ज्ञान सब हुन्छन् जब भ्रष्ट ॥
भन प्रभु मोक्ष प्राप्तिको के छ उपाय ।
छैनन् परामर्शदाता म निरुपाय ॥ २० ॥
सुन सखा सबै भेद श्रीकृष्ण भन्छन ।
मेरो भक्तिले छिनाउँछ कर्म बन्धन ॥
ठूलो प्रयाश बिनै सजिलै मोक्ष पाइन्छ ।
हरि भक्तिलाई कसले बाधा पुऱ्याउँछ ॥ २१ ॥
तर्क वेद वेदान्तको ज्ञान भए पनि ।
कोटि जन्म योग ज्ञान अभ्यास गरे पनि ॥
जान्न चिन्न मलाई कसको छ र शक्ति ।
सत्य भन्छु पाउँछ मलाई जस्ले गर्छ भक्ति ॥ २२ ॥
सकिंदैन वर्णन गर्न भक्तिका गुण ।
जानी ममा भक्ति राख सर्वदा अर्जुन ॥
भक्तिभन्दा श्रेष्ठ गतिदाता अन्य छैन ।
वेद शिरोमणि मन्त्र यस्मा छ प्रमाण ॥ २३ ॥
यस्तो सुनी अर्जुनले प्रश्न गरे पुन ।
मोक्षको उपाय केवल भक्ति नै हो भने ॥
कस्तो हो भक्ति त्यस्को कस्तो हुन्छ लक्षण ।
सफल हवोस् जन्म मेरो हे प्रभु भन ॥ २४ ॥
कुन बुद्धिले लगाऊँ भक्ति प्रभु तिमीमा ।
प्रयत्न कसरी गरौं भन सामुमा ॥
अन्य देवतामा गर्छन् जो जन भक्ति ।
कस्तो हुन्छ तिन्को गति भन सम्प्रति ॥ २५ ॥
मेरो महाशङ्का यो हटाऊ भगवन्त ।
तिमी परम गुरु भयौ आज उपरान्त ॥

शरीर यो अर्पण गर्छु तिम्रा चरण ।
 हटाऊ संशय मनको तमस अज्ञान ॥ २६ ॥
 सुनी उत्तर दिन्छन् कृष्ण कृपामय ।
 सुन स्थिर मनले भन्दछु धनञ्जय ॥
 मेरो कथा गाउनु सुनाउनु उपरान्त ।
 छैन सखा अरु भक्ति जान सुनिश्चित ॥ २७ ॥
 मात्र मेरो जन्म कर्म मैरै गुण नाम ।
 कीर्तन भजन गर्नु सँधै अविश्राम ॥
 मेरा कथा श्रवणमा लगाउनु मन ।
 यसैलाई मानिन्छ बन्धु भक्ति उत्तम ॥ २८ ॥
 म आत्मा जगतको ब्रह्मादिको देव ।
 जानी गर एक चित्तले मेरो मात्र सेवा ॥
 मलाई छाडी अरु द्यौता पूज्दैनन् जो जन ।
 यसले छुटाउँछ तिनको कर्म-बन्धन ॥ २९ ॥
 त्यही एक शरण भजन अनुपम ।
 सुन्दैनन् जो अन्य देवताको नाम ॥
 भनिन्छ त्यसलाई अव्यभिचारी भक्ति ।
 कष्ट बिना थोरैले साधिन्छ सद्गति ॥ ३० ॥
 सुनी कृष्णलाई बिन्ती गर्छन् धनञ्जय ।
 प्रभु भयो फेरि पनि मनमा संशय ॥
 तिम्रो भक्ति गर्छन् तर छाड्दैनन् काम क्रोध ।
 पाप कर्म गर्छन् अनि प्राणीको विरोध ॥ ३१ ॥
 हिंसा गर्छन् लिन्छन् प्राण कीरा कमिलाका ।
 अन्य देवता अपराधी कसरी भए त्यसका ॥
 हाँस पाठा बलिदानमा छ केही दोष ।
 दूर गर हे प्रभु मनको असन्तोष ॥ ३२ ॥

केशव भन्छन सुन यसको उत्तर ।
 यद्यपि नर हवोस अति दुराचार ॥
 मलाई मात्र पूजोस छाडी अन्य देव ।
 त्यही हो उत्तम साधु उही मेरो प्रिय ॥ ३३ ॥
 ठहरिन्न दोषी त्यो त्यागी देऊ संशय ।
 मोक्ष प्राप्त गर्छ त्यस्ले भनें सत्य सत्य ॥
 अनाचारीहरू होइनन् मेरा अपराधी ।
 अन्य देवताका भक्त हुन् मेरा द्रोही ॥ ३४ ॥
 महा मोक्षदाता छैनन् म भिन्न कोही ।
 तथापि अन्य द्यौता पूज्छन् मलाई छोडी ॥
 कुकुर मारी खाने महाम्लेच्छ हुन्छ ।
 त्योभन्दा अपवित्र अहङ्कारी बन्छ ॥ ३५ ॥
 देख्छौंमा नुहाउनु पर्छ छैन संशय ।
 चण्डालको पनि अस्पृश्य त्यति अपवित्र ॥
 जस्ले आफ्ना पितृको गर्दछ अपमान ।
 ब्रह्माण्डमा छैनन् पापी त्यसका समान ॥ ३६ ॥
 त्यही नै राक्षस त्यही परम असुर ।
 अनेकौं जन्मको त्यो हो अधर्मी प्रचुर ॥
 त्यस्तै अनेकौं पूजामा मान्छन् बलि विधान ।
 मेरा वचनको बान्धव लेऊ प्रमाण ॥ ३७ ॥
 कर्ममा विश्वास राख्छन् उब्जिदैन बोध ।
 अकारणमा भक्तको गर्छन् विरोध ॥
 मेरो वेदवाक्य लङ्घन गर्ने दुराचार ।
 नरकबाट हुने छैन त्यस्को निस्तार ॥ ३८ ॥
 यस्तो जानेर तिमी छाड अन्य देव ।
 अन्य कर्म त्याग गरी मैरै गर सेवा ॥

॥ अर्जुनका सम्मुखमा श्री कृष्णको सुशील ब्राह्मण र
चण्डालिनीको संवाद कथन ॥

॥ दुलडी छन्द ॥

अर्जुन भन्छन प्रभु नारायण
भनेऊ तिमीले साक्षात ॥
तथापि विश्वास भएन मलाई
मनमा छैन सज्जात ॥
तिमीलाई नभजी अन्य द्यौता भजे
चण्डाल् भन्दा हुन्छ हीन ।
विपरीत यस्तो कतै नसुनेको
चण्डालले पनि छुँदैन ॥ ४४ ॥
यदि कुनै थानमा देखे सुनेका छौ
भन हवोस प्रत्यय ।
सुनेर श्री हरि हाँसेर दिन्छन्
मित्र पार्थलाई आश्वास ॥
सुन यत्न साथ अति गोपनीय
इतिहास पुरातन ।
आश्चर्यमा अति परम आश्चर्य
विस्मय मनले भन्छन् ॥ ४५ ॥
एकदा थिइन् अन्त्यजा चण्डालनी
गर्दथिन मेरो भक्ति ।
म भिन्न अन्य देव जान्दिनथिन्
ममा रत थिइन् अति ॥

एकदिन मनमा मलाई सम्झदा
 अति आनन्दित भइन् ।
 सखीहरू लिई जलक्रीडा गर्न
 गङ्गाजीका तीर गइन् ॥ ४६ ॥
 देखिन् नर एक बसेका छन् त्यहाँ
 दिव्य प्रतिमा सजाई ।
 गन्ध पुष्प धूप चन्दन नैवेद्यले
 पूज्छन् इन्द्र देवलाई ॥
 दुर्बाक्षत घृत तिल मिसाएर
 अग्निमा दिन्छन् आहुति ।
 भूमिमा पस्ने कृताञ्जलि गर्दै
 गर्न लागे तिनी स्तुति ॥ ४७ ॥
 विष्णुभन्दा श्रेष्ठ हुन देव इन्द्र
 सुशील मनमा ठान्छन् ।
 महास्वर्ग पद दिनेछन् भनी
 स्तुति ध्यान गर्दछन् ॥
 पद बारम्बार सुन्दा मनोहर
 कानमा अमृत पर्छ ।
 बखानी इन्द्रको गुणहरू धेरै
 स्तुति गर्दछन् सुशील ॥ ४८ ॥
 नमो जलधर सुन्दर शरीर
 सहस्र नयन देव ।
 केशवका तिमी ईश्वर हौ भनी
 त्रिलोक गर्छन सेवा ॥
 उर्वशीलाई महा आनन्द दिने
 दिव्य रत्न उज्जर काया ।

तिम्रा प्रभावमा अगति तिम्रा सामु
 असुर पतङ्ग प्राय ॥ ४९ ॥
 विष्णु आदि गरी सम्पूर्ण द्यौताको
 तिमीमा छ अनुराग ।
 पाउमा पर्दछु प्रणाम गर्दछु
 दिनुहोस् स्वर्गको भाग ॥
 ज्ञानी जन गर्छन् तिनैको प्रशंसा
 स्वर्गमा महासुख भन्छन् ।
 अप्सराहरूका संगको सम्भोग
 मोक्षभन्दा श्रेष्ठ मान्छन् ॥ ५० ॥
 तिम्रो नै भएँ म क्रीतदास
 तिमी बिना कोही छैन ।
 तिम्रा चरणमा बिन्ती गर्छु इन्द्र
 स्वर्गमा दिनुहोस् स्थान ॥
 तिमीभन्दा कहीं छैनन् संसारमा
 अन्य कुनै श्रेष्ठ देव ।
 बसेका छन् केशव वामन स्वरूप
 तिम्रो नै गरेर सेवा ॥ ५१ ॥
 मेघका मालिक काश्यप नन्दन
 यी तीनै लोकका नाथ ।
 हुनुहोस् प्रसन्न करुणा सागर
 ढोग्छु निहुराई माथ ॥
 अन्य नाना स्तुति र अनेक भक्ति
 गर्दै सुशील ब्राह्मण ।
 कृताञ्जली साथ जाह्नवी तीरमा
 पद्मासन्मा भए मग्न ॥ ५२ ॥

त्यस्तो दृश्य देखी भक्त चण्डालनी
 मनमा विस्मय मानी ।
 समीप गएर विप्रलाई सोधिन
 कसलाई पुज्दछौ तिमी ॥
 देखमा तिमी छौ महा साधु जन
 पण्डित उत्तम अति ।
 दासी भनी सोची साँचो भन मलाई
 गर्दछौ कसको भक्ति ॥ ५३ ॥
 चण्डालीको त्यस्तो वचन सुनेर
 सुशील नबोली रहे ।
 धेरै बेरसम्म अटेरी बनेर
 नयन उधारी हेरे ॥
 अति गर्वित भई चण्डालीलाई हेरी
 भन्छन शिर उठाई ।
 जसलाई पूज्छु म तँलाई थाहा छैन
 ती नै हुन् जगतपति ॥ ५४ ॥
 केशवजी स्वयं ध्यान गर्छन् जस्को
 जो हुन् देवताका देव ।
 दश दिक्पाल उपचार सह
 गर्छन जसको सेवा ॥
 त्यस्ता महेन्द्रको गर्छु आराधन
 विधि सहित गरी यत्न ।
 अन्त्यमा मलाई आफू संगै राखी
 अर्द्धासन्मा दिन्छु स्थान ॥ ५५ ॥
 गन्ध धूप दीप पुष्पले पूज्दछु
 अत्यन्त पवित्र भई ।

मलाई किन सोधिस् चण्डाल्नी तँलाई
भन्नु त थिएन योग्य ॥
यति नै भनेर आसन बाँधेर
बसे द्विज मौन भई ।
सुनी चण्डाल्नीले विष्णु स्मरण गर्दै
बुढी ओँलाले कान छोई ॥ ५६ ॥
विप्रको दुर्घोर कर्म त्यो देखेर
चण्डाल्नी विस्मित भई ।
महापाप ममा पस्यो कि भनेर
विष्णुनाम स्मरण गरी ॥
सुन सभासद कृष्ण कथा पद
निःशब्द भएर अति ।
केशव नभज्ने तर्कमा फँस्नेछन्
ती हुन्छन आत्मघाती ॥ ५७ ॥
जगत जनक उनै हुन् श्री कृष्ण
छन जगत व्यापि ।
मोहमा भई अन्ध भजनको प्रबन्ध
गर्दैनन् तिन्को तथापि ॥
कुनै कार्य नष्ट छैन काय कष्ट
धन पनि हुँदैन हानी ।
कानमा कृष्ण कथा रहोस सर्वदा
मुखमा रामको वाणी ॥ ५८ ॥
यत्ति मात्र भन्दैमा श्रीकृष्ण भगवान
मेरा आफ्ना मित्र बन्छन् ।
संसारको यातना दूर गरेर
वैकुण्ठमा बास दिन्छन् ।

जानी त्यस्ता कृष्ण इष्ट देवलाई
भज छाडी अन्य काम ।
कृष्णका सेवक भन्छन् निरन्तर
उच्च स्वरमा लेऊ राम नाम ॥ ५९ ॥

॥ पद ॥

वनमाली भन्दछन् पार्थलाई हेरी ।
सुन पछि चण्डालनीले कस्तो कर्म गरी ॥
द्विजको दुर्घोर कर्म देखेर साक्षात् ।
बिरक्तिदै नाक छोपी औलाले हठात् ॥ ६० ॥
अन्य देव पूजेर यो हुन्छ नष्ट भ्रष्ट ।
अरु दुर्भाग्यको बयान् कस्ले गर्न सक्छ ॥
विष्णुको माया कस्तो गन्यो बुद्धि भेद ।
यस्तो सम्झी चुण्डालनी द्विजमा गर्छे खेद ॥ ६१ ॥
सर्व देव तुष्ट हुन्छन् कृष्ण पूजनले ।
भन्छन् उपनिषदका मन्त्रहरूले ॥
वेद वाक्य पनि नाघ्ने कस्ता दुराचार ।
कृष्णभन्दा इन्द्र श्रेष्ठ यस्तो अनाचार ॥ ६२ ॥
ईश्वर मानी जो पृथकै इन्द्र पूज्दछन् ।
ईश्वर कृष्णलाई ती अवहेला गर्छन् ॥
भारतमा द्विज जन्म लिएर पो के भो ।
यस्ता अधमको जन्म धिक्कार योग्य हो ॥ ६३ ॥
आफ्नो गर्छ सर्वनाश स्वयं आफैँले ।
के आश्चर्य हो यो भन्छ भित्र मनले ॥
इन्द्रलाई पूज्दछन् छाडी नारायण ।
मणि छाडी गर्दछन काँचको जतन ॥ ६४ ॥
गङ्गा छोडेर ती कुलोतिर धाउँछन् ।
अनदेखी गर्दै सुन च्यादर गाँठो पार्छन् ॥
कृष्णभन्दा श्रेष्ठ इन्द्र भन्दछ जो जन ।

हरि विमुख भई निष्फल हुन्छ जीवन ॥ ६५ ॥
 पुण्य क्षीण हुन्छ द्यौताले साथ छाड्छन् ।
 ब्रह्माका दिनमा चौध इन्द्र हुन्छन् पतन ॥
 सक्तैनन स्वयं जब यमबाट छुट्न ।
 त्यस्ता इन्द्रलाई किन गर्छन अर्चन ॥ ६६ ॥
 खेदेथ्यो बलिले तिन्लाई देशबाटै निकाली ।
 राज्य मागेर दिने वामन वनमाली ॥
 त्यस्ता इन्द्र श्रेष्ठ भए कसरी यहाँ आई ।
 यस्ता कुरा सुनेर हाँसो उठ्छ मलाई ॥ ६७ ॥
 कस्तो मन्द दिन आयो मन पान्यो असुख ।
 सम्मुखमा देखें हरि विमुखको मुख ॥
 अधम द्विजसित गरेको आलापले ।
 अपवित्र भएँ मलाई छोयो पापले ॥ ६८ ॥
 शुद्ध होँला कसरी मनमा गरी ध्यान ।
 सखीहरूलाई भन्छिन झट्ट गर्छु स्नान ॥
 प्रवेश भयो ममा पातक अधोगामी ।
 यति भनेर गङ्गामा ओर्लिन्छिन् तिनी ॥ ६९ ॥
 सवस्त्र गरिन स्नान पढ्दै स्तुति मन्त्र ।
 विष्णुपादोदकले गर मलाई पवित्र ॥
 दुर्जन-संगको पाप मेरो नाश गर ।
 भन्दै दुबिन् अष्टाधिक एक शत बार ॥ ७० ॥
 तीरमा चढी सोचिन मनमा अनुमानले ।
 शरीरको पाप छुट्यो गङ्गास्नानले ॥
 तर नहट्दा मनबाट त्यो महापाप ।
 तिनी लागिन् कृष्ण नाम मन्त्र गर्न जप ॥ ७१ ॥
 कृष्ण कृष्ण प्रभु हरि पुरुष उत्तम ।

अनन्त अच्युत सनातन हरि राम ॥
 अति भक्ति भावले जपी सहस्र नाम ।
 कृष्णमा अर्पण गरिन् निज मनस्काम ॥ ७२ ॥
 हे कृष्ण कृष्ण लिएँ शरण तिमीमा ।
 पापी सङ्गका आलापले पाप पस्यो ममा ॥
 परित्राण गर अब पिता जगन्नाथ ।
 भूमिमा पस्नेर ढोगिन निहुराई माथ ॥ ७३ ॥
 तिमीमा विमुख छ त्यो पापी अहङ्कारी ।
 यो त अब विपदमा फँस्ने भो मुरारि ॥
 मेरो चौँहि कदाचित न बिग्रियोस मति ।
 जन्म जन्म हवोस् तिम्रा चरणमा गति ॥ ७४ ॥
 काय वाक्य मनले हुँ तिम्रो किङ्करी ।
 अभागीलाई भक्ति देऊ देव श्री हरि ॥
 तिम्रा चरणबाट मेरो न छुटोस् मति ।
 तिमी नै हौ मात्र मेरा सुहृद सम्प्रति ॥ ७५ ॥
 बान्धव हरि अब छाडदिन तिम्रो पाउ ।
 भन्दा भन्दै उब्जियो मनमा प्रेम भाव ॥
 आनन्दमा द्रवित भो चण्डालीको चित्त ।
 बग्न लागे आँसु तन भयो रोमाञ्चित ॥ ७६ ॥

॥ नारद-चण्डाल्नी संवाद ॥

जप्थिन् जहाँ निःशब्द राम कृष्णको नाम ।
 त्यहीं पुगे नारद लिई केही काम ॥
 अमृत समान नाद गराए यन्त्रमा ।
 आफैं नै गाउँथे गीत कोकिल स्वरमा ॥ ७७ ॥
 जगत पवित्र हुन्छ सुन्दा राम वाणी ।
 पग्लिन्छ काठ बग्छ पत्थरबाट पानी ॥
 वृक्षमा फूल फुल्छन् तन हुन्छ हर्षित ।
 आनन्दित हृदयमा हरि उद्भाषित ॥ ७८ ॥
 चण्डाल्नीको देखे जब भावना कृष्णमा ।
 अत्यन्त विस्मय जाग्यो मुनिका मनमा ॥
 विष्णुमाया रहेछ यो बुझे ध्यान गरी ।
 अनि सोधे सादर सुन चण्डालकी छोरी ॥ ७९ ॥
 कस्को जप गछ्यौं तिमी भन मलाई शीघ्र ।
 सुनी चण्डाल्नी दिन्छिन सादर उत्तर ॥
 सम्मुख गई पहिले दण्डवत गर्छिन् ।
 पछि फेरि नारदमा बिन्ती चढाउँछिन् ॥ ८० ॥
 भाग्यले दर्शन पाएँ तिम्रा चरणको ।
 आज मात्र मेरो जनम सफल भयो ॥
 महामुनि तिमी जगत पवित्रकारी ।
 जो सोध्यौ सुन अब भन्छु स्पष्ट गरी ॥ ८१ ॥
 पापको भागी भएँ पाखण्डको सङ्गले ।
 स्नान गरेँ झटपट गङ्गाका जलले ॥

बाहिरको तन शुद्ध भए जस्तो ठाने ।
 अभ्यन्तरको पाप चाहिँ रहे जस्तो माने ॥ ८२ ॥
 मनको मैलो पखालिन्न कोटि तीर्थ स्नानले ।
 त्यसैले कृष्णमा चित्त लगाएँ यतनले ॥
 कृष्ण राम महामन्त्र गर्दै थिएँ जप ।
 पापिनीको मन हवस् परम निष्पाप ॥ ८३ ॥
 सुनी भयो नारदलाई परम विस्मय ।
 चण्डाल्नीलाई पुनः सोधे हटाउन संशय ॥
 जुन कुरा भनिस तैले सारै अद्भुत ।
 अत्यन्त अशुद्ध तँ चण्डाल कुल जात ॥ ८४ ॥
 अति अन्त्यज तँ होस तँ समान छैनन् ।
 अधम तँ जस्ता पनि कुनै कतै छैनन् ॥
 तँलाई पनि अशुद्ध पार्ने को हो दुर्जन ।
 सुन्न इच्छा भयो मलाई झटपट भन ॥ ८५ ॥
 यो सुनी चण्डालनी भन्छिन् मनमा गुनी ।
 जान्दछौ भूत भविष्यत आफैं नै तिमी ॥
 तथापि मेरै मुखबाट सुन्न तिम्रो मन ।
 सर्वशास्त्रको मत भन्छु सुन मुनि जन ॥ ८६ ॥
 कृष्ण नै परम देव संसारका सार ।
 पातकी पनि तर्छन् जस्को नाम जपेर ॥
 तिन्लाई छोडी जो अन्य द्यौताहरू पूज्छ ।
 पशुभन्दा अधम त्यो अबुझ भनिन्छ ॥ ८७ ॥
 कुकुर भक्षण गर्ने म्लेच्छ जात भन्दा ।
 अपवित्र जानी राख मानिस त्यो ता ॥
 त्यस्ता पाखण्डका साथ गरेथेँ आलाप ।
 त्यसैले नै जन्मियो ममा नमेटिने पाप ॥ ८८ ॥

आएर हठात देखें पातकी दुर्घोर ।
 मेरो तन मन भयो अति अपवित्र ॥
 त्यसलाई शुद्ध गराउन भए र स्वतन्त्र ।
 एक चित्तले जप्छु कृष्ण नाम महामन्त्र ॥ ८९ ॥
 यथावत भनै मुनि छैन अन्य काम ।
 परम बान्धव मेरा राम कृष्ण नाम ॥
 अर्पिएँ शरीर मेरो कृष्ण चरणमा ।
 सुनेर विस्मय भयो मुनिका मनमा ॥ ९० ॥
 कस्तो सौभाग्य यिन्को बुद्धि विपरीत ।
 ईश्वर कृष्णमा दिइन आफ्नो शुद्ध चित्त ॥
 दृढ गरिन एक शरण भक्तिमा मनलाई ।
 जानिन कसरी यिनीले श्रीकृष्णलाई ॥ ९१ ॥
 धन्य धन्य चण्डाल्नी मतिमा सर्वोत्तम ।
 देखिनै तिमी समका भक्त परम ॥
 कृष्णजीको निश्चय नै जान्यौ तत्त्वसार ।
 तिम्रा दर्शनले मेरो पनि भयो उद्धार ॥ ९२ ॥
 सम्पूर्ण वेदको तत्त्व तिमी जान्दिरछ्यौ ।
 तिमी उत्तम जातकी महाज्ञानी रछ्यौ ॥
 तीर्थलाई चोखो पार्ने कस्तो यो हो चित्र ।
 तिम्रा दर्शनले हुन्छ जगत पवित्र ॥ ९३ ॥
 यी कुरा गर्दा गर्दै उब्जियो प्रेम भाव ।
 चण्डाल्नीलाई भन्दछन् सुन हे मात ॥
 जगतकी पूज्या भयौ कति राम्रो कुरा ।
 सर्वथा वन्दनीय मेरी जान्नु यति कुरा ॥ ९४ ॥
 प्रशंसाका वाणीहरू बोल्दै अगणित ।
 प्रदक्षिण गरी गरे विनम्र दण्डवत ॥

राम नाम मीठो स्वर उठाई वीणामा ।
 प्रस्थान् गरे भक्तहरू भएका स्थानमा ॥ ९५ ॥
 नाम उच्चारणले हरि प्रकट मनमा ।
 सब कुरा विदित हुन्छ ऋषि हृदयमा ॥
 अति आनन्दले हरि रसमा भई मत्त ।
 घुम्छन् नारद पवित्र पादें त्रि जगत ॥ ९६ ॥

॥ अर्जुनलाई श्रीकृष्णको उपदेश ॥

प्रकाशित हुन्छ मेरो सब नाम गुण ।
चण्डाल्नीको कथा सुन्दा बान्धव अर्जुन ॥
नारद गएथे जब आनन्दित हुँदै ।
चण्डालनी घर गइन् मेरो नाम लिँदै ॥ ९७ ॥
पद कमल मेरा थापेर हृदयमा ।
राम कृष्ण नाम सदा लिन्थिन् मुखमा ॥
प्रेम पुलकित तन आँसु बगाएर ।
सखी गुण गाउँछन ताली बजाएर ॥ ९८ ॥
यसरी नै पुगिन् घर चण्डालकी जाया ।
सहजै तर्दी भइन दुस्तर मेरो माया ॥
प्रतिदिन बढ्दै गई हुन्छ सुदृढ भक्ति ।
चण्डाल कुलले पायो तिन्का हात्मा मुक्ति ॥ ९९ ॥
जानी यति भज मलाई मित्र अर्जुन ।
कीर्तन गर मुखले मेरो नाम गुण ॥
एक चित्तले गर तिमी मेरो मात्र सेवा ।
टाढै छोडी देऊ अरु जति छन देव ॥ १०० ॥
लङ्घन नगर मेरा वाक्य महाभाग ।
द्यौता पूज्ने धर्म चाहिँ गर परित्याग ॥
एकमात्र ममा शरणापन्न होऊ ।
मलाई भजी महा मुक्तिका पात्र होऊ ॥ १०१ ॥
नामै नसुन्नु तिमीले अन्य देवताको ।
नहोस् कदापि पनि व्यभिचार भक्तिको ॥
महा मोक्ष पाउँछौ सुखले मेरा सेवामा ।
मेरा महामित्र ठानी बखानें तिमीमा ॥ १०२ ॥

अति आश्चर्य मान्दछौ मलाई भनें मन्मा ।
अथवा विश्वास छैन भने मेरा वचनमा ॥
सुदृढ हुन यदि सक्तौन साथी तिमी ।
दिऊँ कि त सुनका अक्षरले पत्र लेखी ॥ १०३ ॥
शिरमा बाँधी त्यसलाई मित्र धनञ्जय ।
वाद्य बजाउँदै गर तिमी दिग्विजय ॥
कुतर्की पण्डित यदि यस्मा गर्छन् आपत्ति ।
पत्र हेरी राम्रो गर्नु त्यस्को निष्पत्ति ॥ १०४ ॥
खण्डन गर्नु तिन्का वचन बाहु उठाएर ।
पढी गुणी हेरी मान्छन गुरु भनेर ॥
गर्देनन् विवाद पुनः पाखण्डी पण्डितले ।
भक्ति धेर गर्नेछन् तिम्रा दण्डका डरले ॥ १०५ ॥
पत्थर झैं अटल मेरा वचन निश्चय ।
हृदयले भक्ति मेरो गर महाशय ॥
पुनः दिन्छु परामर्श सुहृद भनेर ।
अन्य द्यौता नभजनु मलाई छाडेर ॥ १०६ ॥
अर्जुनले कृष्ण वचन सुनिसकेर ।
हटाए मनको संशय मनमा गुनेर ॥
भन्दछन् कृष्णलाई सुन देव हरि ।
आजबाट तिमी मेरा गुरु सर्वोपरि ॥ १०७ ॥
बिन्ती छ तिमीलाई अब हे नारायण ।
कस्तो हुन्छ भन प्रभु भक्तको लक्षण ॥
हुन सकौं सुखले संसारबाट पार ।
भृत्य भनी जानी मेरो गर लौ उद्धार ॥ १०८ ॥
साधारण मानिस हुँ म देवकी नन्दन ।
जान्नु यो कसरी मैले भक्तका लक्षण ॥

जानें मैले स्पष्ट तिमी होइनौ मनुष्य ।
 देवताका देवता हौ परम पुरुष ॥ १०९ ॥
 यति भनी कृष्णलाई ईश्वर मानेर ।
 गर्न लागे स्तुति पनि दुई घुँडा टेकेर ॥
 जय नमो जगतका आनन्द दायक ।
 नमो नमो जगतका परम नायक ॥ ११० ॥
 तिमी नारायण निरञ्जन जगन्नाथ ।
 ढोग्छु तिम्रा चरणमा निहुराई माथ ॥
 भक्तको पालन गछौं दुष्टको संहार ।
 तिमी जस्ता दयावन्त पाउनु पो कहाँ र ॥ १११ ॥
 मौरीले जसरी ल्याउँछ पुष्प चुसी ।
 त्यसरी नै वेदका सार उद्धार गर्ने तिमी ॥
 भृत्यलाई खुवाउने तिमी कृपामय ।
 भक्त जनका हृदय पाछौं आनन्दमय ॥ ११२ ॥
 देवताहरूको परिपन्थी जस्तै भएर ।
 खुवायौ अमृत क्षीर सागर मथेर ॥
 त्यसरी नै परम भक्ति र महाज्ञान ।
 ल्याई म मूर्खलाई देऊ कृष्ण ज्ञान ॥ ११३ ॥
 यदुकुल कमल प्रकाश दिनकर ।
 भक्तका कुमुद चिरानन्द शशधर ॥
 रक्तोत्पल जीर्ण गर्ने रिपु महासूर्य ।
 नमो नमो कृष्ण देव प्रभु चतुर्भुज ॥ ११४ ॥
 भन्दाभन्दै उत्ति खेरै उब्जियो प्रेम भाव ।
 रोमाञ्चित हुन गयो अर्जुनको तन सब ॥
 आँखाबाट आँसु झन्यो गद गद वाणी ।
 देखी सखालाई सम्झाउँछन् चक्रपाणि ॥ ११५ ॥

भद्रजन जहाँ हुन्छ सुन कृष्ण कथा ।
 भारत भूमिको जन्म नगर है वृथा ॥
 देवता वाञ्छित यो पुण्य नरकाया ।
 चिन्तामणि झैं छ यो पाएर हराउला ॥ ११६ ॥
 दुर्घोर मरण आई कतिखेर लान्छ ।
 घर परिवारको चिन्ता क्षणमै हराउँछ ॥
 यमदूत कब्जामा निगृहीत छ प्राण ।
 कृष्ण विना यातनामा छैन परित्राण ॥ ११७ ॥
 जसका नामले मृत्यु काम्छ थरथरी ।
 झट्ट सम्झ मानिस हो त्यस्ता नरहरि ॥
 जस्का सम्झनाले मिल्छ वैकुण्ठमा बास ।
 त्यस्ता कृष्णजी नभजे हुन्छ सर्वनाश ॥ ११८ ॥
 आफ्नो आफूले नै नगर अपघात ।
 अनायासै छुटाऊ यमराजको हात ॥
 कृष्ण किङ्कर भन्छन् छोडी अन्य काम ।
 उच्च स्वरमा भन्ने गरौं राम हरि राम ॥ ११९ ॥

॥ भक्तका लक्षण ॥

॥ दुलडी छन्द ॥

भन्दछन गोविन्द हे अर्जुन मलाई
जान्यौ ईश्वर भनेर ।
कमल लोचन भन्दछन् वचन
समाती तिन्लाई उठाएर ॥
भक्तका लक्षण परम रहस्य
जान्दैनन् कोही यसलाई ।
मुनिहरू पनि जान्दैनन् हेर
म मात्र जान्दछु त्यसलाई ॥ १२० ॥
पापमति जन सुनी बुझ्दैन
छैन जस्को म तर्फ मन ।
ममा देऊ ध्यान एक चित्त गरी
हुन्छौ पवित्र परम ॥
जगत व्यापी निर्मल पुरुष
जति नर ममा छन ।
चिदानन्दमय म हुँ निरञ्जन
जानी गर मलाई स्मरण ॥ १२१ ॥
कृष्णको आदेश सुनेर अर्जुन
गर्दछन परम भक्ति ।
कृष्णका चरण पङ्कज हृदयमा
लगाई सुदृढ भक्ति ॥

रामकृष्ण राम भन्दै उच्च स्वरमा
सय चोटी जप गरे ।
माधवले देखे मित्रले मनको
सब पाप दूर गरे ॥ १२२ ॥
सम्बोधी भने बन्धु धनज्जय
शुद्ध भयौ मलाई भजी ।
भक्तका लक्षण महिमा अद्भुत
सुन सावधान भई ॥
भक्तका यी सब हुन् अमूल्य रत्न
यी सुन्न लगाऊ मन ।
चित्त दृढ पार चित्त दृढ पार
नजाओस अन्त यो मन ॥ १२३ ॥
नहुनु भयभीत नहुनु त्रासित
अति आश्चर्य सुनेर ।
मेरा प्रियतम भक्तका हुन् धन
भन्छु महिमा स्वयं हेर ॥
देव तीर्थ जति सबै नै पवित्र
मेरा भक्त गर्दछन् ।
तिन्का पछि लागी घुम्छन् जति द्यौता
तिनको नाम भन्छु सुन ॥ १२४ ॥
चन्द्र सूर्य इन्द्र वरुण कुबेर
वायु वह्नि प्रजापति ।
कमला कार्तिक चण्डिका शंकर
गणेश्वर सरस्वती ॥
अश्विनी कुमार धर्म यमराज
द्यौता अरु जति छन् ।

शुद्ध हुन भनी सँधैं भ्रमण गर्दै
 भक्तका पछि लाग्दछन् ॥ १२५ ॥
 गङ्गा वाराणसी केदार काबेरी
 काशी सिद्ध काञ्ची सिन्धु ।
 लोहित पुष्कर क्षेत्र पयस्विनी
 कपिल र सप्तसिन्धु ॥
 कौशिकी सोलक सरयू गण्डकी
 अन्य तीर्थ जति छन् ।
 शुद्ध गर्नका निम्ति आफू स्वयंलाई
 भक्तका पछि लाग्ने गर्छन् ॥ १२६ ॥
 भन्छन् तीर्थ देव कृतकृत्य भयौं
 भक्तको भेटेर सङ्ग ।
 आज चाहिँ हाम्रो जन्म सफल भो
 भनी गर्छन् महारङ्ग ॥
 पाँच विध मुक्ति मूर्ति धरी हिँड्छन्
 मलाई पनि लेऊ साथ ॥
 मेरा यी भक्तको कति पो बखानौं
 परम पुण्य प्रताप ॥ १२७ ॥
 वेद विहित कर्म गर्नलाई
 भक्तको योग्यता छैन ।
 यदि मोह परी धर्म कर्म गरे
 भक्ति सम्पद भ्रष्ट हुन्छन् ॥
 यज्ञ दान जप तीर्थ व्रत तप
 महाज्ञान योग बल ।
 रत्न मन्त्र भन्छ भक्त जनको
 पुण्य हुन्छ सबै विफल ॥ १२८ ॥

वेदागम तर्कले ज्ञानयोग शास्त्रले
 मानिसलाई पार्छ अन्ध ।
 करोडौं जन्ममा जान्दैनन् मलाई
 त्यसैमा छ जस्को प्रबन्ध ॥
 यस्तो जानी मित्र टाडै त्याग गर
 ती सब शास्त्रको चिन्ता ।
 मलाई चाहनेले सधैं सुन्ने गर्नु
 महाभागवत गीता ॥ १२९ ॥
 यसरी यदि तिमी मेरा यी वचनमा
 मेरै श्रेष्ठत्व पाउँछौ भने ।
 उपनिषद्का मन्त्रमा छन अरु प्रमाण
 भन्छु बस त्यही सुन्दै ॥
 अन्य देव धर्म सब मायामय
 जानेर ती सब त्याग ।
 वेद मन्त्रले मलाई कस्तो स्तुति गर्छन्
 सुन सखा वेद वाक्य ॥ १३० ॥
 परमब्रह्म जो प्रथम पुरुष
 सदानन्द निरञ्जन ।
 क्षणमा जगत सृष्टि गर्छन् जस्ले
 क्षणमा नाश गर्छन् ॥
 एकमात्र जो हुन् जगतका स्वामी
 कृष्ण हो उनको नाम ।
 एक्लैले सम्पूर्ण जग प्रकाश गर्छन्
 तीन्लाई गरौं प्रणाम ॥ १३१ ॥
 जसका मायामा हुन्छन् विमोहित
 जगतका सब जीव ।

भक्त वत्सल निर्मल निश्चय
 हुन् ती देव सदाशिव ॥
 ब्रह्मादिलाई जो चैतन्य गराउँछन्
 परम ईश्वर देव ।
 सबै प्राणीलाई प्रकाश पार्छन् जो
 गरैं उनैको सेवा ॥ १३२ ॥
 चारु चतुर्भुज देख्छमा सन्तोष
 कानमा कुण्डल कान्ति ।
 कमल नयन प्रसन्न वदन
 दशन मुक्ताको पंक्ति ॥
 कन्दर्पको दर्प चूर्ण हुन्छ देखा
 तन तिम्रो घनश्याम ।
 तिमीभन्दा श्रेष्ठ देव अन्य छैनन्
 तिमीमा गछौं प्रणाम ॥ १३३ ॥
 अरु धेर स्तुति मेरो मात्र गछैन
 दिएँ वेदमन्त्र साक्ष्य ।
 जति देव धर्म सबलाई छोडी
 मलाई केवल राख ॥
 वेदवाक्य हुन पाषाणका रेखा
 जानी गर दृढ चित्त ।
 अन्य देव त्यागी मलाई नै जपी
 तिमी होऊ कृतकृत्य ॥ १३४ ॥
 सुन सभासद कृष्ण कथा पद
 जीवन जलको रेखा ।
 कहिले छुट्छ प्राण छैन त्यस्को ज्ञान
 मरण छ अदेखा ॥

यस्तो यो मनुष्य जनम हुन्छ विफल
 प्रतिक्षण आयु जान्छ ।
 घोर परलोकमा के कस्तो हुनेछ
 सोच्दै नौ त्यस्को उपाय ॥ १३५ ॥
 झट्टै नै सुहृद ईश्वर कृष्णको
 ग्रहण गर एक शरण ।
 उनकै गुण नाम लिनु अविश्राम
 भजेर उनकै चरण ॥
 कृष्णजीको नाम जस्तो स्मरण गर्छ
 पुरुषहरूका बीचमा ।
 नरकबाट तत्काल पुग्दछन् स्वर्गमा
 चढी दिव्य विमानमा ॥ १३६ ॥
 दही दूध मह अटुट धारा बग्छन्
 पितृ पिउँछन् पेट भरी ।
 तयौं तयौं भन्दै स्फूर्तिले नाच्दछन्
 अनेक आनन्द गरी ॥
 पुत्र सँग पछि वैकुण्ठ जानेछन्
 चतुर्भुज रूप धरी ।
 कृष्णका किङ्कर भन्छन् निरन्तर
 सारो भन हरि हरि ॥ १३७ ॥

॥ पद ॥

॥ भागवत धर्म ॥

सोच्छन कृष्णलाई प्रणाम गरी पार्थ ।
तिमी मेरा गुरु प्रभु जगतका नाथ ॥
परम रहस्य यो त कतै नसुनेको ।
भक्तका लक्षण सबै तिमीले भनेको ॥ १३८ ॥
के हो भागवत धर्म कस्तो छ लक्षण ।
सम्झाई अब मलाई भन नारायण ॥
यो कुरा तिमी बाहेक जान्ने कोही छैन ।
हे प्रभु पर्दछु अब तिम्रो शरण ॥ १३९ ॥
यस्तो सुनी प्रत्युत्तर दिन्छन माधव ।
सुन भागवत धर्म मध्यम पाण्डव ॥
नित्य शोच भई गर मन्लाई संयम ।
दान देऊ सबलाई गरी बुद्धि सम ॥ १४० ॥
पर धर्मलाई हिंसा नगर्नु कदाचित ।
जीवमा दया गर्नु भई दत्त चित्त ॥
हुनु शान्त चित्त सर्व धर्म वत्सल ।
यही हो भागवत धर्म जान महाबल ॥ १४१ ॥
यस्तो सुनी अर्जुनका मनमा भयो दुःख ।
भन्न लागे उभिएर कृष्णका सम्मुख ॥
सारै दुष्कर भनी बखानेऊ सम्प्रति ।
भागवत धर्म सँगै पुग्छौं अधोगति ॥ १४२ ॥
पत्नी पुत्रहरूमा जस्को हुन्छ मति ।
यी सब् कर्म गर्न सक्ने रहँदै न शक्ति ॥
शिष्य भई लिएँ तिम्रा पाउमा शरण ।
गर मार्ग दर्शन प्रभु नारायण ॥ १४३ ॥

अर्जुनको मन बुझी भन्छन केशव ।
सम्पूर्ण भूतमा सखा राख सम भाव ॥
त्यति गर्न नसके प्रभुको ध्यान गर ।
त्यो पनि नसके योग आचरण गर ॥ १४४ ॥
योग आचरण गर्ने नभए सामर्थ्य ।
मलाई अर्पण गरेर गर राजसूय ॥
नसके त्यति गर्न मनमा लिएर भक्ति ।
अश्वमेध यज्ञ गर यावत छ शक्ति ॥ १४५ ॥
त्यति पनि गर्न यदि नभए सामर्थ्य ।
सुन मित्र भन्छु तिमीलाई एक उपाय ॥
सबै प्राणीका हृदयमा बास गर्दछु ।
अति सुन्दर मनोहर रूपमा रहन्छु ॥ १४६ ॥
यस्तो सम्झिएर सदा भज मलाई नै ।
भवको दुःख शोकबाट तर यसरी नै ॥
यति सुनी धनञ्जय उत्तर दिन्छन ।
जानें यस अधमको सुगति भएन ॥ १४७ ॥
सबै दुष्कर कुरा तिमीले बखानेका ।
साहस गर्न सक्तिन ती सब कुनैका ॥
ईश्वर भनी तिमीलाई मान्छु सर्वक्षण ।
सामर्थ्य छैन मेरो गर्दछु निवेदन ॥ १४८ ॥
परम सुगम पथ गर लौ प्रकाश ।
जन्म जन्म हुन्छु तिम्रा चरणको दास ॥
यति भन्दा वीरका प्रेमाश्रु झर्न लागे ।
स्नेह राखी हरिले अर्जुनलाई भन्न थाले ॥ १४९ ॥
हताश न होऊ मनमा भर उल्लास ।
धर्मको रहस्य गर्छु तिमीमा प्रकाश ॥

॥ नाम महात्म्य ॥

सबै धर्मकन टाढै परिहार गरी ।
मेरो नाम स्मरण गर अति यत्न गरी ॥ १५० ॥
मेरो गुण नाम हो यो संसारको सार ।
गोप्य चीज गरें मित्र तिमीमा प्रचार ॥
रहस्यमा रहस्य छ मेरो नाम कर्म ।
भन्छन् यसैलाई महाभागवत धर्म ॥ १५१ ॥
मेरा वचनमा मित्र दृढ विश्वास गर ।
अन्य देवधर्म सबै परित्याग गर ॥
मेरो नाम लिंदै गर श्रवण कीर्तन ।
महासुखी हुन्छौ मित्र तछौ संसार पार ॥ १५२ ॥
यो सुनी बिन्ती गर्छन पुनः धनञ्जय ।
कृपा गन्यौ ममा अधिक हे कृपामय ॥
परम रहस्य ममा गन्यौ प्रकाश ।
भए आजबाट तिम्रा चरणको दास ॥ १५३ ॥
जति सुने उति सुन्ने इच्छा ममा जाग्रह ।
नाम महिमा सुन्न मन यो तम्सन्छ ॥
तिम्रा नामको प्रभाव छ जहाँ जति ।
चरणमा परें म भन भए जति ॥ १५४ ॥
दामोदर भन्दछन सुन कुन्तीसुत ।
सारै तर्क हीन हो यो कथा अब्धुत ॥
अति गोप्य कुरा गर्छु तिमीमा प्रचार ।
सुनेर तर्नेछौ सखा सुखले संसार ॥ १५५ ॥
मेरा वाक्यमा मित्र दृढ विश्वास गर ।

अन्य देव धर्मलाई समादर नगर ॥
मेरो नाम धर्म गर श्रवण कीर्तन ।
सुखले तर्नेछौ भनें सत्य वचन ॥ १५६ ॥
सुनी पार्थ फेरि पनि बिनती गर्छन ।
नामका महिमा भन सुन्छु भन्छन ॥
कस्तो किसिमको प्रभाव छ तिम्रा नामको ।
यो सुनेर कृष्ण दिन्छन् उत्तर त्यसको ॥ १५७ ॥
संसारमा मेरो नाम अति अनुपम ।
समस्त धर्मको राजा जान मेरो नाम ॥
महायज्ञ योग होइन यसको सम ।
सबैभन्दा श्रेष्ठ भनी जान मेरो नाम ॥ १५८ ॥
जप यज्ञ मानिन्छ धर्महरूमा उत्तम ।
लाखौं जप यज्ञ पनि हुन्न मेरा सम ॥
समस्त यज्ञको राजा राजसूय यज्ञ ।
कोटि राजसूय पनि नाम सम हुन्न ॥ १५९ ॥
अश्वमेध यज्ञ पनि किङ्कर समान ।
गनिन्न छेउ नै तुला पुरुष प्रदान ॥
महायाग यज्ञ जस्का पर्देनन् सम्मुख ।
कति के के भनौं साथी नामको महत्त्व ॥ १६० ॥
गङ्गा वाराणसी आदि तीर्थ जति छन ।
कोटि मिलेर पनि हुन्नन् नामका समान ॥
ती सबै धर्म हेरी ठूलो नाम धर्म ।
मेरा नामले नै गर्छ उद्धार हुने कर्म ॥ १६१ ॥
याग यज्ञ तुला दानमा जो फल मिल्छ ।
कोटि कोटि तीर्थ स्थानमा जो फल मिल्छ ॥
श्रेष्ठ संन्यासीले पाउँछन् जो गति मरणमा ।

पाउँछन् फल सम्पूर्ण नाम स्मरणमा ॥ १६२ ॥
 महाधर्म कर्म जति संसारमा छन ।
 नाम स्मरणले सबै हासिल हुन्छन ॥
 राजा जुरुक्क उठ्ता जस्तै उठ्छन मन्त्री पात्र ।
 त्यस्तै पुण्य प्राप्त हुन्छ नाम लिँदै मात्र ॥ १६३ ॥
 सुनी अर्जुनका मनमा भएछ संशय ।
 कृष्णलाई प्रश्न गर्छन पुनः धनञ्जय ॥
 नाम लिँदै पुण्य सब जब प्राप्त हुन्छ ।
 त्यस्कै फलले स्वर्गमा रहनु पर्दछ ॥ १६४ ॥
 छैन सुख स्वर्गमा छ अनेक विघ्न ।
 तल झर्न पर्छ फेरि पुण्य भए क्षीण ॥
 धर्मक्षय हुन्छ सुनी भयो आकुल हृदय ।
 स्पष्ट गरेर भन केशव दयामय ॥ १६५ ॥
 सादर भन्दछन मित्र नगर भय ।
 नाम जप्दा पाइन्छ पुण्य अक्षय ॥
 मोक्ष नै मिल्नेछ त्यस्मा छैन कर्मफल ।
 नत्र म किन पो भन्थेँ नामको महाबल ॥ १६६ ॥
 नत्र तिमी भन्ने थियौ क्या हो भगवान ।
 स्वयं बखान्नु हुन्छ आफ्ना नामको गुण ॥
 अचिन्त्य महिमा नामको छैन यसको सीमा ।
 इच्छा गर्छौ यदि भनें सुन यो महिमा ॥ १६७ ॥
 उर्द्धबाहू गरी तिमी सम्मुखमा हेर ।
 सत्य सत्य भन्छु मित्र गरेँ अङ्गीकार ॥
 भव सागर तारक हो यो मेरो नाम ।
 जानी सँधैं नाम जपने भक्तको काम ॥ १६८ ॥
 वैकुण्ठपुरमा यदि गर्नुछ निवास ।

नछाड्नु नाम लिन लेऊ दृढ विश्वास ॥
 अनायासै महाशुद्धि ल्याउँछ नामले ।
 मेरा ई वाक्य राख पूर्ण विश्वास मनले ॥ १६९ ॥
 मद गर्व भई मेरा सुन्दौन वचन ।
 अन्यत्र धर्ममा यदि दिन्छौ तिम्रो मन ॥
 म जस्ता देवतामा नदिंदा स्वमति ।
 अवश्य नै धनञ्जय पुग्छौ अधोगति ॥ १७० ॥
 परम सुदृढ नाउ मेरो नाम हो ।
 निपुण नाविक म हुँ भव सागरको ॥
 मलाई छाडे भव सागर मुनि पर्नेछौ ।
 उद्धार हुँदैन जन्म विफल पार्नेछौ ॥ १७१ ॥
 नियमित नखाएमा रोगीले औषधी
 बढ्छ रोग प्रतिदिन बिग्रनेछ बुद्धि ॥
 त्यस्तो सम्झी मेरा चरणमा देऊ चित्त ।
 मुखमा मेरो नाम न छोडे कदाचित ॥ १७२ ॥
 सुनी समिधान बुझ्यो मन अर्जुनको ।
 भन्छन् छैन शिक्षा दिने तिमी बिना अर्को ॥
 तिम्रा वचनमा गरेँ सुदृढ विश्वास ।
 आजबाट भएँ तिम्रा चरणको दास ॥ १७३ ॥
 नाम नै हो परम धर्म जानें निश्चय ।
 तिम्रा नाम कति छन भन कृपामय ॥
 सबै नाम भन तिम्रा चरणमा पर्छु ।
 नत्र दुःखित रही संसार यो तर्छु ॥ १७४ ॥
 माधव भन्छन् तिमी मेरा नाम सुन ।
 असंख्य छन् मेरा नाम अन्त पाउँदिन ॥
 थोरैमा सिद्धि मिल्छ व्याख्याको छैन काम ।

जगत निस्तारक एउटै छ मेरो नाम ॥ १७५ ॥
 लोकमा प्रसिद्ध मेरा जति नाम छन ।
 दिन्छु गन्ती मित्र मेरा धनज्जय सुन ॥
 श्रीकृष्ण शङ्कर सदाशिव सनातन ।
 पीताम्बरधर हरि विष्णु जनार्दन ॥ १७६ ॥
 गोवर्द्धनधारी मधुसूदन ईश्वर ।
 वेणु विद्या विशारद देव गदाधर ॥
 नन्द-यशोदानन्दन गोप कुमार ।
 केशव कमलानाथ प्रमथ संहार ॥ १७७ ॥
 भास्कर पुण्डरीकाक्ष विभु विश्वम्भर ।
 अनिरुद्ध शुद्ध सत्य मुक्ति धराधर ॥
 देवकी नन्दन हरि अकिञ्चन धन ।
 वैकुण्ठ कमलाकान्त नाथ नारायण ॥ १७८ ॥
 जगत प्रदीप पारिजात अपहारी ।
 विश्वमूर्ति रामचन्द्र कामद कंसारि ॥
 अनन्त अच्युत अघासुर विमोचक ।
 किरीटि कुण्डलहारी त्रिपुर अन्तक ॥ १७९ ॥
 श्रीपति परम कृपा पुरुष उत्तम ।
 त्रैलोक्य तारण त्रिनयन त्रिविक्रम ॥
 रुक्मिणी रमण ज्ञान रत्नेश्वर गुरु ।
 सत्यभामावल्लभ भक्तका कल्पतरु ॥ १८० ॥
 चिदानन्द सदानन्द देवकी नन्दन ।
 पूतना जीवनहर विरज्जि वदन ॥
 गोविन्द गरुडध्वज अजन यादव ।
 मधु मुर रिपु रमा प्रियद माधव ॥ १८१ ॥
 योगी ध्यान पद बलभद्र प्रियार्जुन ।

चारु घनश्याम चक्रपाणि चतुर्भुज ॥
 दानव नाशक निराकार निरञ्जन ।
 हृषीकेश शिव सौरि स्थूल भञ्जन ॥ १८२ ॥
 सर्वदेवमय महामृत्यु अन्तकारी ।
 वृषभ विध्वंशी विष्णु वामन वकारी ॥
 सुर वृक्ष ब्रह्म वासुदेव विश्वम्भर ।
 कालिय मर्दन देव देव दामोदर ॥ १८३ ॥
 जगत जनक पुण्य जनक चरित ।
 जगत कारण जगन्नाथ जितामृत ॥
 गोविन्द आनन्दसिन्धु उपेन्द्र गोपाल ।
 जीवका जीवन वनमाली महाकाल ॥ १८४ ॥
 भक्तवत्सल क्लेश कलुषमोचन ।
 श्रीवत्स लाञ्छन कृष्ण कमललोचन ॥
 पुराण पुरुष पुण्य श्रवण कीर्तन ।
 प्रवल दयालु दीन दरिद्र भञ्जन ॥ १८५ ॥
 पद्मनाभ शम्भु विभु प्रभु भगवन्त ।
 कति पो भन्नु र मेरो नाम अनन्त ॥
 मेरो एउटै नामले हुन्छ जग उद्धार ।
 स्मरणले नै गर्छ पाप सम्पूर्ण संहार ॥ १८६ ॥
 जस्तै मत्तसिंह जब रीसले गर्जन्छन् ।
 क्षुद्र कीट पतङ्ग कुन् सामुन्ने पर्दछन् ॥
 पञ्चम पातक घोर अरु जति छन् ।
 एउटै नामले मेरा सब नाश हुन्छन् ॥ १८७ ॥
 ब्राह्मणको सुवर्ण जसले चोरी गर्छ ।
 सुरापान ब्रह्मवध र गुरुपत्नी हर्छ ॥
 स्त्रीवध राजवध पितृवध गर्छ ।

गुरुवध मित्रवध पाप धेर गर्छ ॥ १८८ ॥
 परहिंसा गर्छ विषयमा मोह गर्छ ।
 देव द्विज जगतका सबमा द्रोह गर्छ ॥
 जो अधम निमज्जित पापले अविराम ।
 सबैबाट मुक्ति पाउँछ लिँदा एउटै नाम ॥ १८९ ॥
 जुन कुरा यहाँ भनें सबै सुन्यौ मित्र ।
 करोडौं तीर्थले पनि गर्दैन पवित्र ॥
 शुद्धि हुँदैन कोटि प्रायश्चित्त गर्नाले ।
 सब शुद्ध हुन्छ एकै नाम स्मरणले ॥ १९० ॥
 मेरो नाम जान जस्तै बाडव अग्नि ।
 पातक सुकेको वन त्यस्लाई घेर्छु पनि ॥
 भएर म अनुकूल प्रचण्ड बतास ।
 क्षणमा नै डढाएर गर्छु सर्वनाश ॥ १९१ ॥
 तिमीमा बखानें मित्र मानी प्रियतम ।
 संसारमा छैनन् है मेरो सम नाम ॥
 अहम्मम गर्छौं यदि नदिई मति ।
 मेरो दोष छैन त्यस्मा पुग्छौ अधोगति ॥ १९२ ॥
 सुन सभासद पद ज्ञानको महिमा ।
 यसै बाटो लागे तिमी पुग्छौ भवको सीमा ॥
 स्वयं साक्षात् उनी जगत ईश्वर ।
 तिनलाई नमान्ने जन अधम पामर ॥ १९३ ॥
 यी चारवेद हुन् कृष्णका आज्ञा वाणी ।
 यस्को प्रतिपाद्य बुझ्न असमर्थ जानी ॥
 यो पल्ट गर्नुछ भनी जगत उद्धार ।
 पूर्ण ब्रह्म स्वयं तिमीले लियौ अवतार ॥ १९४ ॥
 यस्तो जानी देऊ चित्त कृष्ण चरणमा ।

तीनकै नाममा छ गति घोर कलिमा ॥
 कुन बेला छुट्छ प्राण छोड अहंकार ।
 दुवै आँखा चिम्लिदा दिनमै अन्धकार ॥ १९२ ॥

असार संसार पुत्र पत्नी धन जन ।
 सपना सरी यी क्षणमात्र रहन्छन ॥
 कृष्णका किङ्कर भन्छन् छोडी अन्य काम ।
 निरन्तर मानिस हो लेऊ राम नाम ॥ १९६ ॥

॥ छवि ॥

केशवका वाणी सुनी धनञ्जय भन्दछन्
 अब भयो मेरो दृढ विश्वास ।
 परम रहस्यतम भागवत नाम धर्म
 गरे प्रभु कृष्णले प्रकाश ॥
 कसैले कहीं नसुनेको तिम्रा कृपाले देव
 सुन्दो भएँ नामको महिमा ।
 कतिसम्म पाप प्रभु संहार गर्न सक्छ नामले
 भन अहिले त्यस्को पनि सीमा ॥ १९७ ॥
 भन्दैछु चरण परी सुनाऊ छर्लङ्ग पारी
 जसरी बुझ्दछु म पाप मति ।
 भक्त रञ्जन तिम्रा अरुण चरण दुवैमा
 जन्म जन्म रहोस् मेरो मति ॥
 तिमी सरी महासन्त सुहृद देवता जन
 पाएँ कुन् जन्मको हो फल ।
 यति भन्दाभन्दै प्रेमले पग्लिएर अर्जुनको
 आँखाबाट अश्रु झरे तल ॥ १९८ ॥
 अर्जुनका प्रेम वाणी सुने पछि चक्रपाणि
 हात समाती दिन्छन् आश्वास ।
 तिम्रो देखेर भक्ति मित्र तुष्ट भएँ अति
 गर्छु अब सारा गुह्य प्रकाश ॥
 महापाप जो जति छन् संहार गर्नका निम्ति
 केवल नामको छ शक्ति ।

पापहरू जति छन् करोडौं जन्ममा गर्न
 सक्दैन पातकी सम्प्रति ॥ १९९ ॥
 तथापि तिमीलाई भन्छु शास्त्र प्रसिद्ध कुरा
 कुन नामले कति पाप छुट्छ ।
 अन्य द्यौता सबै छाडी मेरो नाम नै मात्र
 एक शरण भई लिने गर्छ ॥
 मेरो कमल नाथ नाम स्मरण गर्दछ जो
 पातकी इच्छा नगरीकन ।
 दुई करोड जन्मका पाप जति तिन्का छन्
 सबै छुट्छन त्यही क्षण ॥ २०० ॥
 परम मङ्गल नाम श्रद्धाले जसले लिन्छ
 हरिन्छ पाप त्यस्को दुईगुण ।
 अनिच्छामै एक गुण श्रद्धा साथ दुई गुण
 यसरी नै जान्नु हे अर्जुन ॥
 वासुदेव नाम मेरो गर्छ जो अचानक स्मरण
 नलिनदै मनमा केही उल्लास ।
 तीन कोटि जन्मको जति छ पाप त्यसको
 नामले गर्छ तत्काल विनाश ॥ २०१ ॥
 सनातन नाम मेरो हेलामा जसले भन्छ
 दुराचारी महामन्द बुद्धि ।
 चार करोड जन्मको महापाप सबबाट
 मुक्ति हुँदै हुन्छ परम शुद्धि ॥
 सङ्कर्षण नाम मेरो अनिच्छाले स्मरण गर्ने
 अत्यन्त अधम क्रूर मति ।
 पाँच करोड जन्मको तिन्को त्यही क्षण छुट्छ
 महामहा पापहरू जति ॥ २०२ ॥

अकस्मात् मेरो विभु नाम जप्तछन् जन
 काम क्रोध अशुद्ध हृदय ।
 छ करोड जन्मको भए जति पाप त्यस्को
 तत्काल हुन्छ त्यही क्षय ॥
 महापातकी जो जन सम्झिन्छ मलाई हठात्
 जब पुण्डरीकाक्ष भनेर ।
 सात करोड जन्मको त्यस्का जति पाप छन्
 हुन्छन् भस्म मेरो नाम लिएर ॥ २०३ ॥
 अनिच्छाले जतिबेर पापमति मानिसले
 जप्छ ईश्वर भनी मलाई ।
 तर पनि आठ करोड जन्ममा गरेको पाप
 त्यस्को त्यही क्षण दिन्छ हटाई ॥
 जुन बेला अनिरुद्ध नाम जप्तछन् मेरो
 अनिच्छाले जो दुराशय ।
 नौ करोड जन्मको पापहरू त्यस्का सबै
 तत्काल हर्छ छैन संशय ॥ २०४ ॥
 जति बेला प्रभु नाम अनिच्छाले स्मरण गर्छ
 जो अति पातकी दुराचार ।
 दश करोड जन्मको जति छ पातक त्यस्को
 गर्छ नामले तत्क्षण संहार ॥
 अनिच्छै पनि जति पापीहरू विष्णु विष्णु
 भनी सम्झन्छन् मेरो नाम ।
 एघार कोटि तिनका जन्मको समस्त पाप
 संहार गर्ने गर्छ महत् काम ॥ २०५ ॥
 परम पातकी जनले मेरो भास्कर नाम
 अन्य काममा व्यस्त रही जप्नाले ।

बाह्र करोड जन्ममा गरेको सम्पूर्ण पाप
 भस्म गर्छ तत्काल मेरा नामले ॥
 अति पातकी जनले अन्यष्क मनले अनिच्छामै
 मधुसूदन नाम जप्तछन् ।
 तथापि तेह्र करोड जन्मको सम्पूर्ण पाप
 त्यही नाम धर्मले संहार गर्छ ॥ २०६ ॥
 विश्वम्भर नाम यदि अश्रद्धाले सम्झिन्छन्
 जो छन् महापातकी दुर्घोर ।
 तथापि चौध करोड जन्मको सम्पूर्ण पाप
 गर्छ नामले तिनको संहार ॥
 सत्यसंध भनी जसले एकपल्ट भन्छ मुखले
 भए पनि दुष्ट चोर शठ ।
 तापनि पन्द्रह कोटि जन्मको सम्पूर्ण पाप
 त्यस्को गर्छ नामले सब नाश ॥ २०७ ॥
 महापापी भएर जो पारिजातहर नाम
 अनिच्छामा गर्छ यदि जप ।
 जानी लेऊ सारमा सार हर्छ है हर्छ त्यस्को
 सोह्र करोड जन्मको पाप ॥
 जुन बेला पापीहरूले नाम गोवर्द्धनधरको
 मुखमै मात्र गर्छन् प्रकाश ।
 सत्र करोड जन्मको समस्त पातक पनि
 हुन्छ तिनका त्यही बेला नाश ॥ २०८ ॥
 जुन बेला कमलाकान्त नाम मेरो पापी जप्छ
 अन्य छोडी एकान्त मनले ।
 तथापि अठार कोटि जन्मको समस्त पाप
 हुन्छन् नष्ट सब त्यसैले ॥
 यदि पातकी मलाई माधव भनेर डाक्छ
 श्रद्धा बिनै अन्यमनस्क भई ।
 उन्नाइस कोटि जन्मको सम्पूर्ण पाप उस्को
 जान्छ सब भस्मीभूत भई ॥ २०९ ॥

चारै वेदको सार नारायण मेरो नाम
 दुर्जनले पनि यदि जप्छ ।
 बीस करोड जन्मभर गरेको पाप त्यसले
 मेरा नाम्ले सब नाश गर्छ ॥
 जुन क्षण जगन्नाथ नाम जप्तछ मुखले
 भएर अति पापी प्रधान ।
 एक्काइस कोटि जन्मको सम्पूर्ण पाप त्यस्को
 हुन्छन् त्यही बेला प्रस्थान ॥ २१० ॥
 पुरुषोत्तम नाम मेरो समिझन्छ जब पातकीले
 जस्को कुल क्रिया केही छैन ।
 तापनि बाइस कोटि जन्मको सम्पूर्ण पाप
 त्यस्को सबै हुँदै जान्छ भस्म ॥
 जब परब्रह्म नाम जप गर्छ महापापी
 जो छ अति दुराचारी दुष्ट ।
 तापनि तेइस लक्ष कोटि जन्मको पाप
 त्यस्को सब हुन जान्छ भस्म ॥ २११ ॥
 अति अन्त्यजले यदि परमात्मा नाम मेरो
 हेलाले एक चोटी लियो भने ।
 लक्ष करोड जन्ममा जत पाप गरेको छ
 नष्ट हुन्छ तिमीलाई भनै ॥
 मेरा यी दुइटा नाम एक हरि एक राम
 स्मरण गर्छन् महापापी भई ।
 साठी लाख कोटि जन्म भरी गरेका पाप जति
 सबै भस्म हुन्छन् जली ॥ २१२ ॥

॥ दुलडी ॥

नामको महिमा बखान्दै केशव
 आफैं विस्मित भए
 शरीर रोमाञ्च वचनले मोहित
 बिचारी हेर्न थाले ॥
 सुन सभासद सर्वदा ईश्वर
 कृष्णका मुखको कुरा ।
 चारै वेदको यो हो सार तत्त्व
 जानी लिनु है सदा ॥ २१३ ॥
 देवता भित्रमा देवकी नन्दन
 धर्मका भित्रमा नाम ।
 दुईदेखि तीन छैनन् केही छैनन्
 भक्तले गर्नु पर्ने काम ॥
 जानेर कृष्णका सम्झ है चरण
 मुखले नछाड नाम ।
 कुन बखत कहाँ मरण हुनेछ
 उच्चस्वरले भन राम ॥ २१४ ॥

॥ पद ॥

नामको महिमा यस्तो सुनेर धनज्जय ।
 माने मनमा महा परम विस्मय ॥
 सारै आश्चर्य हो नसुनेको कतै पनि ।
 सोधे कृष्णलाई केही बेर मनमा गुणी ॥ २१५ ॥
 नामको महिमा जो भनेऊ कृपामय ।
 सुनेर मनमा भयो अत्यन्त संशय ।
 श्रीकृष्ण शङ्कर सदाशिव सनातन ।
 गर हे ईश्वर मेरो शङ्का निवारण ॥ २१६ ॥
 तिमी नै सुहृद जगतका पिता माता ।
 तिमी बिना छैनन् अरु सौभाग्य दाता ॥
 यो त सारै सानो नाम दुई अक्षरको ।
 कसरी हटाउँछ पाप अनेक जन्मको ॥ २१७ ॥
 कोटि कोटि तीर्थले जो सक्तैन पखाल्न ।
 कोटि प्रायश्चित्तले सक्तैन निखार्न ॥
 त्यस्ता धेर पाप सञ्चित छन् मुरी मुरी ।
 ती सब एउटै नामले पखाल्ला कसरी ॥ २१८ ॥
 महिमा नामको यो सुन्दा विपरीत ।
 मान्ने छैनन् कुतर्की पण्डितले कदाचित ॥
 निर्व्योमल गर प्रभु हवोस् स्थिर बुद्धि ।
 सुनी समिधान दिन्छन् कृष्णले सम्बोधी ॥ २१९ ॥
 मेरा नाम राजा हो सब धर्मका माथि ।
 होइनन् अन्य धर्म किङ्कर सरि पनि ॥
 सिद्धि साधन गर्न सक्छ यस्ता नामले ।

कसरी पो गर्न सक्छ त्यो सेवा कर्मले ॥ २२० ॥
 जुन कर्म गर्न सक्छन् स्वयम् नरपति ।
 त्यही कर्म गर्ने कुन भृत्यको शक्ति ॥
 गर्दछ जति विक्रम महामत्त सिंहले ।
 कहाँ त्यति गर्न सक्छन् मुसा मृगले ॥ २२१ ॥
 गरुडको उडान सामु चातकको के जोड ।
 वासुकीको अधि क्षुद्र जलचरको होड ॥
 सूर्यका सम्मुख भुइराको अन्तर जस्तो ।
 नाम कर्मको साथी दृष्टान्त यस्तो ॥ २२२ ॥
 जहाँ हुँदैन मेरा नाम सूर्यको उदय ।
 त्यहाँ प्रकाशित हुन्छ तप-जप-यज्ञ ॥
 तथापि भएन भने तिमीलाई विश्वास ।
 गर्छु सुन मित्र तब साँचो अङ्गीकार ॥ २२३ ॥
 अयुत सूर्यको ज्योति शिरमा किरीटि ।
 हात माथि उठाउँछन् केशव श्रीपति ॥
 भन्दछन् आडम्बर साथ नारायण ।
 गर्दछु प्रतिज्ञा अब नामका कारण ॥ २२४ ॥
 सत्य सत्य सत्य सत्य सत्यमा निष्ठा राखी ।
 सत्य सत्य सत्य सत्य सत्य बोल्छु वाणी ॥
 कोटि कोटि पापको नाम हो संहारक ।
 नाम बिना छैन मित्र संसार तारक ॥ २२५ ॥
 दश चोटि सत्य भन्दै तिमीलाई भनें ।
 नाश हुन्छौ अब अविश्वास गरे ॥
 नामको महिमा सुनी न सपारे मति ।
 त्यसै पापले धनज्जय हुन्छौ अधोगति ॥ २२६ ॥

यस्तो सुनेर अर्जुन भए सचेत ।
 सबै शरीर प्रेमले भयो रोमाञ्चित ॥
 लागे बहन आँसु दुवै नेत्रबाट ।
 शिर निहुराई गरे कृष्णमा प्रणिपात ॥ २२७ ॥
 भयो तिम्ना वचनमा सुदृढ विश्वास ।
 तुल्यायौ आज मलाई नाथ निज दास ॥
 कस्ता कृपामय तिमी हौ प्रभु महान ।
 शिक्षा दिन्छौ भृत्यलाई गरी आफ्नो प्रण ॥ २२८ ॥
 यस् किसिमको उपकार कोही गर्दैनन् ।
 यस्ता मित्र इष्ट देव कतै पाइँदैनन् ॥
 पिताले पुत्रको जस्तै चिताउँछन् हित ।
 परम रहस्य ममा गरायौ विदित ॥ २२९ ॥
 तिम्ना प्रसादले भयो हर्षित हृदय ।
 पुनरपि सोध्छु प्रभु हटाऊ संशय ॥
 कृष्ण नाम छ जो प्रख्यात जगतमा ।
 मलाई भनेका छैनौ त्यसको महिमा ॥ २३० ॥
 यात पाप हरण गर्ने छैन कि शक्ति ।
 त्यसैले भनेनौ कृष्ण नामको जो कीर्ति ॥
 मेरा मनमा लाग्यो सारै चिन्ता माधव ।
 यसको कारण भनिदेऊ भक्त वत्सल ॥ २३१ ॥
 गोविन्द भन्छन् साथी सुन स्वरूपमा ।
 भन्न सक्तिन कृष्णका नामको महिमा ॥
 कोटि कोटि लिए पनि यस्तो अवतार ।
 कृष्ण नाम महिमाको पाउँदिन पारापार ॥ २३२ ॥
 यस कृष्ण नामका महिमा छन् जति ।
 सम्पूर्ण वर्णना गर्न छ कसको शक्ति ॥

कृष्ण नाम बलिष्ठ वीर्यको छैन सीमा ।
 त्यसैले भनिएन कृष्ण नामको महिमा ॥ २३३ ॥
 कृष्ण कृष्ण भन्छन् भज्दैनन् द्यौता अन्य ।
 भन्छु सखा सुन त्यस्लाई दिनु पर्छ मान्य ॥
 मन मनमा कृष्ण भन्छ जस्तै एक पल्ट ।
 सधैं रहन्छु तर पनि म उसैका साथ ॥ २३४ ॥
 कृष्ण कृष्ण भनौ जो सम्झिन्छ प्रेमसाथ ।
 त्यस्का पछि चक्रधारी घुम्छु अहर्निश ॥
 कृष्ण नामका डोरीले बाँधेको झैं मलाई ।
 त्यस्कै नाम लिई हिँड्छु मानी त्यसलाई ॥ २३५ ॥
 कृष्ण कृष्ण भन्दा भन्दै तन रोमाञ्चित ।
 आँखाबाट आँसु झरे द्रवित भयो चित्त ॥
 भक्ति भावले आनन्दित आकुल हृदय ।
 उनीमा नै हुन गएँ म स्वयम् विक्रय ॥ २३६ ॥
 कृष्ण नाम सम्पूर्ण नाममा श्रेष्ठतर ।
 ममा एक शरण भएर जो नर ॥
 कृष्ण कृष्ण हे कृष्ण भनी स्मरण गर्छ ।
 करोडौं जन्मको त्यसले पाप हर्दछ ॥ २३७ ॥
 यस्तो सुनी कृष्णलाई सोध्छन् धनञ्जय ।
 तिम्ना वचनले प्रभु जन्मायो संशय ॥
 भन्दछौ कृष्ण नामको जान्दिन महिमा ।
 कसरी भनेऊ पाप हरण गर्ने कुरा ॥ २३८ ॥
 भन्छौ लिन्छु र पनि करोडौं अवतार ।
 पाउँदिन भन्छौ अन्त कृष्ण नाम सार ॥
 करोडौंको संख्या देखाउँछौ के का निम्ति ।
 कृष्ण उत्तर दिन्छन् अर्जुन तर्फ फर्की ॥ २३९ ॥

भन्छु ध्यानले सुन बान्धव प्रियतम ।
 सम्पूर्ण शास्त्र कथामा जो छ प्रसिद्धतम ॥
 कृष्णजीका नामको छ जे जति महिमा ।
 वर्णन गर्न सक्तिन म यथार्थमा ॥ २४० ॥
 यद्यपि दुई अक्षरको देखिन्छ कृष्णनाम ।
 तथापि त्रिलोकमा छैनन् त्यस्का समान ॥
 पापहरू जति छन् यो ब्रह्माण्ड भित्र ।
 भस्म पार्न सक्छन् यी नै एकेश्वर ॥ २४१ ॥
 नामका बलको हुँदैन परिमित ।
 जस्तै बज्रले गर्छ पर्वत चूर्णीकृत ॥
 मृगका माथि जसरी सिंहको विक्रम ।
 कृष्ण नाम पातकको कालान्तक यम ॥ २४२ ॥
 जसको बललाई म जान्दिन निश्चय ।
 एक शिक्षा दिन्छु सुन साथी धनञ्जय ॥
 किनकि तिमी नै हौ परम भक्त मेरा ।
 भन्छु तिमीलाई यो परम् रहस्य कथा ॥ २४३ ॥
 जस्तो भनें मैले कृष्ण नामको महिमा ।
 जान्दछन् जस्ले यस्लाई यो संसार बीचमा ॥
 म भन्दा श्रेष्ठ गुरु तिनीहरू हुन्छन ।
 शिष्य भई सेवा गर्छु तीनका चरण ॥ २४४ ॥
 तिमीहरू सुन मेरा भक्त प्रियतम ।
 जगत उद्धार हुन्छ जप्दा तिनका नाम ॥
 द्यौता तीर्थहरू भन्दा तिनी श्रेष्ठतम ।
 के भनें छुइनें साथी म तिनका सम ॥ २४५ ॥
 सत्य सत्य सत्य सत्य सत्य सत्य साथी ।
 सुनाएँ तिमीलाई सबै गोप्य नराखी ॥

छ खेप सत्य भनेर बखानें गोप्य गुण ।
 यो जानी कृष्ण नाम जप मित्र अर्जुन ॥ २४६ ॥
 छैनन तारणकारी कृष्ण नामका समान ।
 यो कुरामा यदि तिमी दिन्नौ भने कान ॥
 दोष कतै छैन मेरो अधोगति लाग्छौ ।
 जन्म मृत्युको यातना पार हुन सक्तैनौ ॥ २४७ ॥
 म नै हुँ ईश्वर कृष्ण जगतको स्वामी ।
 चराचर जीवनका नियन्ता अन्तर्यामी ॥
 राख्छौ यदि विश्वास म माथि धनञ्जय ।
 थोरैमा सिद्धि पाउँनेछौ छैन संशय ॥ २४८ ॥
 सुनी अर्जुनको भयो हर्षित हृदय ।
 हात जोडी बिन्ती गर्न लागे धनञ्जय ॥
 प्रभु यदि तिमी जीव नियन्ता ईश्वर ।
 दर्शन देऊ स्वरूप प्रभु दामोदर ॥ २४९ ॥
 जस्लाई देख्ता भक्तको हुन्छ हर्ष हृदय ।
 त्यस्तो चतुर्भुज स्वरूप गराऊ प्रत्यय ॥
 जान्दछौ सबै तिमी म हुँ तिम्रै दास ।
 गरेनौ मलाई किन पूर्वमा प्रकाश ॥ २५० ॥
 माधव भन्दछन् साथी तिमी त्यो जान्दैनौ ।
 किनकिस्वरूपमा तिमी त्यस्लाई देख्छैनौ ॥
 ईश्वर भनेर यदि मान्छौ मलाई मनमा ।
 न लिनु शङ्का कति शयन भोजनमा ॥ २५१ ॥
 नगरे बान्धव भनी अब परिहास ।
 चिन्तन गर चरण मेरा छोडी गृहवास ॥
 दर्शाइन त्यसैले तिमीलाई आफ्नो रूप ।
 अरू कुनै कारण छैन भन्दछु स्वरूप ॥ २५२ ॥

यति भनी अर्जुनमा प्रभु नारायण ।
 ईश्वर रूप लिँदा भए त्यहीँ त्यसै क्षण ॥
 पीत वस्त्र अति दीप्त श्यामल शरीर ।
 सजल मेघमा जस्तै बिजुली सुस्थिर ॥ २५३ ॥
 प्रसन्न मुख पद्म देख्दा हुन्छ सन्तुष्टि ।
 कोटि सूर्य झैं शिरमा किरीटको ज्योति ॥
 जटामा छन् चूडामणि रत्न झलमल ।
 अलक तिलक शोभा सुसम कपोल ॥ २५४ ॥
 सुसज्जित भ्रूयुगल धनुको अन्वय ।
 अरुण पङ्कज जस्ता नयन सुदृश्य ॥
 उन्नत नासिका तिल कुसुम सुन्दर ।
 रक्त पद्म भन्दा दीप्त रक्तिम अधर ॥ २५५ ॥
 कुन्द फूल सदृश मिलेका दन्त पंक्ति ।
 मणिमय मकर कुण्डलले दीप्त कान्ति ॥
 सुस्मित वदनमा देखिन्थे घर्म बिन्दु ।
 हिम-कण-सम जस्तै दीप्त पूर्ण इन्दु ॥ २५६ ॥
 नवोदित सूर्य झैं कण्ठमा कौस्तुभ ।
 आजानुलम्बित छन् चारु चतुर्भुज ॥
 रत्नमय केयूर कङ्कणको कान्ति त्यस्मा ।
 शङ्ख चक्र गदा पद्म चार अस्त्र हातमा ॥ २५७ ॥
 करतल रक्तिम छन् हेर्दा मन तुष्टि ।
 प्रति औँलामा सज्जित सुवर्णका औँठी ॥
 आलोकित नखहरू चन्द्रमाको कान्ति ।
 जस्का प्रकाशमा हुन्छ ताप उपशान्ति ॥ २५८ ॥
 श्रीवत्स पंक्ति छन अति प्रकाशित ।
 कण्ठमा छ वनमाला आपाद पर्यन्त ॥

वक्षस्थलमा लक्ष्मी दिन्छिन दर्शन ।
 चारु उदरमा दीप्त रवि रेखा देखिन्छन् ॥ २५९ ॥
 हृदयमा छ मणि मुक्ताको हेमहार ।
 कटिमा मेखला रत्नले गर्छ जातिस्कार ॥
 पीत पाटको धोती देख्नमा रुचिकर ।
 बलियो वर्तुल चारु ऊरु करीकर ॥ २६० ॥
 चरण पङ्कजका नव पद्म कोष जस्तै ।
 देख्दा सन्तोष लाग्ने पाउमा नूपुर उस्तै ॥
 चम्पाका गुच्छ जस्तै औँलाका पंक्ति ।
 त्यसैमा आरक्त नख चन्द्रका झैं कान्ति ॥ २६१ ॥
 रत्नका उज्ज्वल औँठी प्रति औँलामा छन् ।
 पदतल रक्तिम् अनि कोमल सुशोभन ॥
 ध्वज वज्र यव अनि अङ्कुश कमल ।
 यी नै पञ्च चिह्न देखिन्छन पदतल ॥ २६२ ॥
 पन्द्रह वर्षीय जस्तै सुकुमार अङ्ग ।
 रूप देख्दा कन्दर्पको दर्प हुन्छ भङ्ग ॥
 जसका दर्शनले आनन्दित तन मन ।
 भक्त जनका निम्ति हृदय भूषण ॥ २६३ ॥
 परम ईश्वर मूर्ति प्रकाश हुन गयो ।
 सूर्य शशि कोटि कोटि उदाए झैं भयो ॥
 कृष्णजीले दिए दर्शन निज रूपमा ।
 अर्जुनका रहेन आनन्दको सीमा ॥ २६४ ॥
 धनञ्जयको अनुहार भयो प्रफुल्लित ।
 परम प्रेमले हुन्छ हृदय गलित ॥
 घन घन कम्पमान हुन लाग्यो शरीर ।
 सघन झर्न थाले नयनका नीर ॥ २६५ ॥

स्थिर नयनले हेछन वीर अर्जुन ।
 आफूलाई पार्थ आफैं धिक्कार दिन्छन ॥
 छेवैमा छन् विराजित प्रभु नारायण ।
 चिनिन छु मेरो यो धिक्कार जीवन ॥ २६६ ॥
 यस प्रकार मनमा अति दुःख गरी ।
 पार्थ दण्डवत गर्छन भूमिमा परी ॥
 परम ईश्वर यिनी हुन भनी जानी ।
 कृताञ्जलि गरी स्तुति शुरु गरे अनि ॥ २६७ ॥
 नमो नमो जगत निवास सनातन ।
 भृत्य भय हारी हरि हुनुहोस् प्रसन्न ॥
 उत्तम पुरुष तिमी जगत आधार ।
 तिम्रा चरणमा म गर्छु नमस्कार ॥ २६८ ॥
 संसारका तापमा म परें अतिशय ।
 उद्धार गर दुखितलाई कृष्ण कृपामय ॥
 जस्को छ तन दीप्त हजार सूर्य सदृश ।
 तथापि भक्त पाउँछन् शीतल प्रकाश ॥ २६९ ॥
 त्रिपुर नाशकारी प्रभु तिमी गुणवान ।
 निरन्तर गर्छु प्रभु तिमीमा वन्दन ॥
 अनन्त गोविन्द देव मुकुन्द माधव ।
 श्रीकृष्ण विष्णु तिमी मेरा हौ बान्धव ॥ २७० ॥
 भक्तिका वश तिमी भक्तका गति ।
 जगन्नाथ तिम्रा चरणमा प्रणति ॥
 रामकृष्ण नाम जसले एकचोटि सम्झन्छ ।
 महापापी भए पनि त्यही क्षणमा तर्छ ॥ २७१ ॥
 बस्छु त्यस्ता ईश्वरका पासमा रातदिन ।
 कस्तो मूढ बुद्धि म तथापि चिन्दिन ॥

मभन्दा छैनन् कोही परम कुमति ।
 आत्मघाती भएँ म बिगारी निज मति ॥ २७२ ॥
 एकै साथ गर्छु स्नान शयन भोजन ।
 तथापि जानिन किन अन्धो भयो मन ॥
 धिक धिक धिक छ मेरो यो जीवन ।
 यति भनी रुँदै रुँदै नमस्कार गर्छु ॥ २७३ ॥
 नमो नारायण जगतका आदिभूत ।
 परम ईश्वर भयौ देवकीका सुत ॥
 देखायौ अनेक लीला मनुष्य रूपले ।
 सक्तैनौ चिन्न हामी कुबुद्धिहरूले ॥ २७४ ॥
 संसारका तापमा छु परम आतुर ।
 कृपामय मोहबन्धन मेरो दूर गर ॥
 तिम्रा पाद पद्मबाट नखण्डियोस् रति ।
 त्यस प्रकारको करुणा राख्नुहोस् म प्रति ॥ २७५ ॥
 नमो नमो ब्रह्मादिका ईश्वर मुरारि ।
 लक्ष्मीका निवासस्थान शत्रु क्षयकारी ॥
 जगतका नाथ त्राहि त्राहि जनार्दन ।
 सदैव तिम्रा चरणमा गर्छु वन्दन ॥ २७६ ॥
 देवकी नन्दन नमो नमः माधवलाई ।
 लोकमा मनुष्यको लीला खेला देखाई ॥
 स्वरूपमा निजानन्दमय कलेवर ।
 तर्किन सक्तैन हरि विमुख पामर ॥ २७७ ॥
 कृष्ण विष्णु हृषीकेश शिव सनातन ।
 जीवका जीवन जगन्नाथ नारायण ॥
 त्राहि त्राहि महाहरि पस्ने शरणमा ।
 सदा मेरो मन रहोस् तिम्रा चरणमा ॥ २७८ ॥
 जानें अब तिमी नै हौ परम ईश्वर ।
 गरेछु अपराध नचिनी दामोदर ॥
 तिमी र म गर्छौं एकै शय्यामा निवास ।
 ओहो मित्र आहा कृष्ण गरें परिहास ॥ २७९ ॥

सम्झेर त्यो मेरो हुन्छ कम्पित हृदय ।
 अज्ञानीको दोष क्षमा गर कृपामय ॥
 नमो दामोदर नमो नन्दका कुमार ।
 नमो परमात्मा मलाई गर उद्धार ॥ २८० ॥
 राखेर आफ्नो शिर मधवका पाउमा ।
 अर्जुन रुन्छन् विगलित प्रेम भावमा ॥
 नेत्रबाट लोतक बग्छन सरसरि ।
 हात पकडी आश्वस्त पार्छन् तिन्लाई हरि ॥ २८१ ॥
 बाधा गर्छु छोड अनुराग प्राण मित ।
 तिम्रा सद्भक्तिले तुष्ट छु समुचित ॥
 देखेर प्रेम भक्ति तिम्रो म परें वश ।
 गरें यो परम तत्त्व आज प्रकाश ॥ २८२ ॥
 तिमी मेरा बान्धव परम प्रियतम ।
 सुहृद कोही छैनन् अर्जुन तिमी सम ॥
 राजगुह्य भन्छ चित्त सावधान गर ।
 यो जानी दुर्गम संसार सुखले तर ॥ २८३ ॥
 अपलक मलाई हेर हात जोडेर ।
 जस्तो भन्छु सो मान्नु दृढ रहेर ॥
 किङ्कर धर्मको सब छोडी विधि काम ।
 दृढ विश्वासले भज मेरो कृष्ण नाम ॥ २८४ ॥
 महायज्ञ दान तीर्थ अनि व्रत जप ।
 परम संन्यास धर्म याग योग तप ॥
 अश्वमेध राजसूय सुकृति पर्यन्त ।
 सबै काम हुन जान्छ जप्ता कृष्ण कृष्ण ॥ २८५ ॥
 कृष्ण नामको ध्यान कृष्ण नामको जप ।
 कृष्ण नामको योग कृष्ण नामको तप ॥

परम संन्यास कृष्ण नामको महाज्ञान ।
 कृष्ण नामले साध्य मेरा समस्त कल्याण ॥ २८६ ॥
 यही कृष्ण नाममा छन् सम्पूर्ण गुण ।
 यस्तो जानी कृष्ण नाम जप अर्जुन ॥
 कृष्ण कृष्ण कृष्ण भनेर गर कीर्तन ।
 यसैले हुनेछ संसारबाट निवर्तन ॥ २८७ ॥
 कृष्ण कृष्ण नाम जपी पाउँनेछन् गति ।
 ब्रह्मादिले भेट्नेन उनलाई सम्प्रति ॥
 यो जानी अन्य धर्म गर परिहार ।
 कृष्ण नाम लिँदै तर सुखले संसार ॥ २८८ ॥
 सुन सभासद पद कृष्णको चरित्र ।
 कृष्णजीले गर्दा भयो स्वयं विदित ॥
 भक्तजनहरूमा नव निधि जस्तै ।
 साध्य सिद्धि धर्ममा यसले अनायासै ॥ २८९ ॥
 यस्तो जानी जाऊँ सबै कृष्णका सम्मुख ।
 यो घोर संसारमा छैन अणुमात्र सुख ॥
 गृहबास देखिन्छ बन्दीशाला समान ।
 जलज रेखा झैं हुन्छ पुत्र पत्नी धन ॥ २९० ॥
 लोभ मोह जञ्जीर हुन् चुँडाल्न सारै सारो ।
 काम क्रोध त्यसमा मिल्दा पार्छ झन् अप्ठेरो ॥
 नाना विध व्याधि अनि दुख अपमान ।
 यसरी नै निकार भोग्दै जान्छ यो प्राण ॥ २९१ ॥
 योभन्दा सौ गुणा दुःख छ यमपुरमा ।
 सबै बुद्धि हुन्छन चूर्ण दूतका हातमा ॥
 अरु चिन्ता छोडी सबै थाल तर्ने काम ।
 मनुष्य हो निरन्तर भन राम राम ॥ २९२ ॥

॥ दुलडी ॥

॥ अर्जुनका प्रश्नमा भगवानको वैकुण्ठ वर्णन ॥

कृष्णलाई हेर्दै अर्जुन भन्छन
मनमा गरी उल्लास ।
तिम्रा नामले नै जगत तरिन्छ
भयो मलाई दृढ विश्वास ॥
तिम्रा स्थानको कस्तो छ प्रभाव
कुन नामले त्यो प्रख्यात ।
भन त्यो सम्पूर्ण ब्रह्मा पनि अज्ञ
सुन्दा आश्चर्य अत्यन्त ॥ २९३ ॥
सुनी दामोदर दिन्छन् उत्तर
सुन हे मित्र अर्जुन ।
अनन्त महिमा मेरा स्थानको छ
भन्छु त्यस्को केही गुण ॥
माया छैन त्यहाँ विक्रम कालको
लोभ मोह क्रोध काम ।
सदा आनन्दमय महासुख भोग
प्रसिद्ध वैकुण्ठ धाम ॥ २९४ ॥
इन्द्रियको भोग स्वर्ग सुख सब
घृणित तथा विनाशी ।
निज सुख जो छ आत्माको आनन्द
मिल्छ वैकुण्ठ पुगे पछि ॥
मेरा समकक्ष सुबुद्धि स्वरूप
भक्तले त्यहाँ पाउँछन् ।
नित्य तनु पीत वस्त्रले रज्जित
सबैका हात चार छन् ॥ २९५ ॥

शङ्ख चक्र गदा पद्म धारण गर्छन्
रत्न विमानमा बसेर ।
अनेकौं पद्मिनी सेवा गर्छन् घेरी
कोटि शशी झैं ज्वलेर ॥
सधैं आनन्दले मेरा गुण नाम
श्रवण कीर्तन गर्छन् ।
परम प्रेममा तन रोमाञ्चित
नेत्रबाट अश्रु झर्छन् ॥ २९६ ॥
नारीगण मेरा गुण गीत गाउँछन्
करताल् तबेला बजाई ।
वैकुण्ठ व्यापी कृष्ण कृष्ण ध्वनि
दिन्छन् भक्त खुब रमाइ ॥
अन्य कर्म तथा छैनन् अरु कुरा
हर्दम मेरो भजन गर्छन् ।
मेरा प्रसादले परम आनन्दमा
वैकुण्ठमा बस्दछन् ॥ २९७ ॥
अयुत नियुत खर्व महाखर्व
कोटिका बीच कोही कलिमा ।
भक्तिका बलले पुग्लान् कदाचित्
त्यो दिव्य वैकुण्ठ लोकमा ॥
वायु शशी सूर्य कुबेर वरुण
ब्रह्मा हर पुरन्दर ।
कसैले भेट्लान् भेट्नै पनि
लोकको जो छ नजिक ॥ २९८ ॥
भृगु विश्वामित्र मित्र नवनित
अङ्गिरा पुलह ऋषि ।

तीर्थ स्नान दान तप जप यज्ञ
 जो गर्छ हर्षित भई ।
 महावेदान्तिक जो योगीजन
 गर्दछन् ज्ञान प्रकट ।
 निश्चय नै जान ती पनि वैकुण्ठमा
 पुग्दैनन सन्निकट ॥ २९९ ॥
 प्रह्लाद नारद बलि मुख्य गरी
 जति छन मेरा दास ।
 मेरा गुण नाम गाएर सुखमा
 पुग्छन् उनै मेरा पास ॥
 यज्ञ ज्ञान दान सबै गुणमय
 मेरो भक्ति चाहिँ निर्गुण ।
 जानेर सर्वदा स्मरण गर मेरो
 सुदृढ मित्र अर्जुन ॥ ३०० ॥
 महामित्र भनी तिमीलाई कहें
 परम रहस्य कथा ।
 अब पायौ गति गरी दृढ मति
 मलाई सम्झ सर्वदा ॥
 वचन यति नै भनी मौन भए
 तीनै लोकका नाथ ।
 परम विस्मय भई धनञ्जय
 ढोक्छन् निहुराई माथ ॥ ३०१ ॥
 यी जस्ता परम ईश्वर पुरुष
 जानिन साथमा रही ।
 सामान्य सोचेर उपहास गरें
 सुन साथी भनी डाकी ॥

छेउमा रही पनि जानिन किन हो
 यस्ता जगतका नाथ ।
 धिक धिक धिक मेरो यो जीवन
 पशुमा अधम रहेछ ॥ ३०२ ॥
 कृष्णलाई हेर्दा तन पुलकित
 लोतक बग्न लाग्दछन् ।
 एकटक गरी हेर्न लागे अर्जुन
 सुन्दर कृष्णका चरण ॥
 सुँक सुँक गरी रुन थाले मायाले
 चरणको धूलो घस्छन् ।
 माधवले जाने मलाई पार्थले
 ईश्वर भनेर मान्छन् ॥ ३०३ ॥
 भन्दछन् मनमा पञ्च पाण्डवको
 नगए पनि प्रभुमा मति ।
 जसो तसो गरी मेरो नाम लिएमा
 उनले पाउँछन् गति ॥
 परम भक्त पाण्डव जान्दैनन
 म बाहेक अन्य देवता ।
 प्रेम र भक्तिलाई वशमा राखेर
 दास झैं गर्दछन् सेवा ॥ ३०४ ॥
 जब सम्म म वैकुण्ठ जाँदिन
 वंशको नाश गरेर ।
 तब सम्म भोग गरुन् पाण्डवले
 आशीष मेरो पाएर ॥
 यति भनी कृष्ण गर्दछन् माया
 ईश्वर ज्ञानलाई नाशेर ।

साथी साथी भनी अँगालो हालेर
 उठाउँउन् अर्जुनलाई हाँसेर ॥ ३०५ ॥
 हातेमालो गरी बसे तिनी दुवै
 पूर्ववत बोध भयो ।
 भक्ति प्रदीप शुक भन्दछन्
 सर्वशास्त्र सारतत्त्व हो ॥
 सूचीकर जस्तै शुकले यहाँ
 भन्दैछु जानी नजानी ।
 तिम्रा चरणमा गर्छु नमस्कार
 क्षमा गर चक्रपाणि ॥ ३०६ ॥
 एकान्त भक्तिले तिम्रो ध्यान नगरी
 देवमा दुर्लभ देव ।
 अरु विषयको कस्ले चिन्ता गर्छ
 त्यागेर तिम्रो सेवा ॥
 जुन देवले दिए आएर अर्जुनलाई
 समस्त शास्त्रको सार ।
 नन्दका नन्दन यस्ता माधवलाई
 गर्दछु म नमस्कार ॥ ३०७ ॥
 वेद शिरोमणि गरुड पुराण
 कृष्णको नाम महान ।
 भक्ति प्रदीप पुस्तकको कथा
 यहीं गर्छु समापन ॥
 हे कृष्ण केशव तिम्रा चरणमा
 ढोग्दछु होऊ सन्तोष ।
 म जस्ता मूर्खको माफ गर सबैले
 बढे-टुटेको दोष ॥ ३०८ ॥

॥ समाप्त ॥

